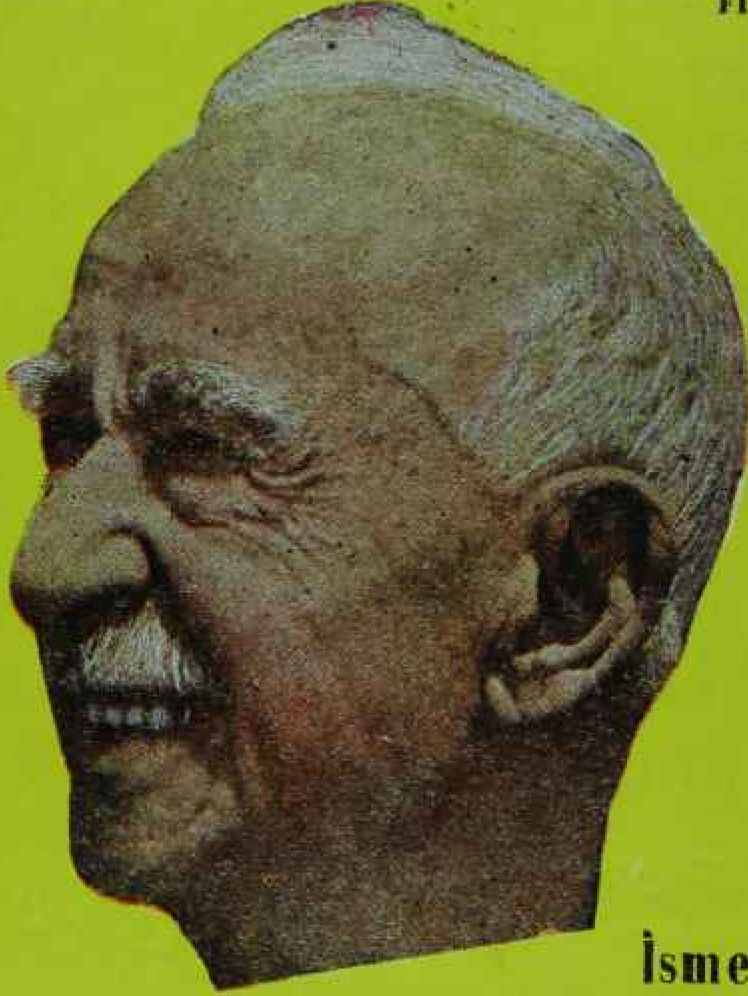
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Sayı : 671
29 NİSAN 1967
FIYATI : 125 KURUŞ

İsmet İNÖNÜ

Kurultay Sayısı

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

FAYDALIDIR...

GRİPİN, bas, dis, adale sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında basarı ile kullanılır GRİPİN, grip ve nezle baslangıcında birçok fenalıkları önler

Cilt: XXXVIII Yıl: 13 Sayı: 671

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — DÜNYADA: T. Kemal — KİTAP: İlhami Soysal.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI :

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF :

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık	(12 nüsha)	1250 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI :

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :

26.4.1967

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

AKİS'in bu'sayısı, "Kurultay Sayısı"dır. CHP içindeki çekişmenin son safhasını teşkil edecek olan Olağanüstü Kurultay toplandığında, delegelerin elinde, her zaman olduğu gibi, gene AKİS bulunacaktır. Bu sebeple, bu haftaki AKİS hem zengin ve hem de çok renkli olarak hazırlanmıştır. Hele 8'lerle ilgili son derece ilginç bilgi, Olağanüstü Kurultaya gerçekten apayrı bir renk katacaktır.

CHP içindeki çekişmenin tıpkı kanser illeti gibi deva bulmaz hale geldiğini sanmak, sanırım ki yanlış bir teşhis olur. Türkiyenin en köklü siyasî örgütü olan CHP içindeki isyan hareketi, Partinin en yetkili organı Kurultay tarafından, gene demokratik usûllerle etkisiz hale getirilecek ve şüphesiz, ÇEP'çiler kendilerini, Kurultaydan kısa bir süre sonra Partinin kapısı dışında bulacaklardır. Zira, İnönünün lideri bulunduğu CHP'de, "Feodalite kalıntılan"mn yeri yoktur.

Geçtiğimiz haftanın sonunda Cuma günü, bütün dünya basınına bir haber ulaştı: Yunanistanda hükümet darbesi olmuş ve ordu idareye elkoymuştu. Gerçi Güney Amerika ile arap ülkelerinde darbeler, ordunun idareye elkoyması günlük olaylardan sayılır olmuştur ama, demokrasinin beşiği kabul edilen Yunanistanda bir siyasî darbenin patlak vermesi ve üstelik başarıya da ulaşması, ziyadesiyle yadırgandı. Siyasî çevreler durumun açıklığa kavuşmasını dikkatle beklediler. Fakat, şüpheye yer yoktu; Kral Konstantin, orduya dayanarak bir darbe yapmıştı. Bir süre sonra darbenin, Krala bağlı olduğunu ilân eden üç kişilik bir askerî junta tarafından yönetildiği öğrenildi. İşin hazin tarafı, ilk tebliğlerde, darbenin, "ayağa düşen demokrasiyi kurtarmak" amacım güttüğü ilân ediliyordu!

AKİS'in dış haberler servisi olayın üzerine dikkatle eğildi ve DÜNYADA OLUP BİTENLER kısmımızda yer alan "Yunanistan" başlıklı yazıyı hazırladı. Sanırım ki, Yunanistanda olup bitenleri en derlitoplu şekilde AKİS'te okuyacaksınız.

Bu hafta gene, sekiz sayfa halinde, ilginç bir konu üzerinde durmaktayız: Atom! 1945 yılında Hiroşimada patlatılan ve yüzbinlerce insanın ölümüne sebep olan atom, çok ülkede olduğu gibi, şu sırada memleketimizde de, teknik alanda başarıyla kullanılmaktadır. Atomun Türkiyedeki ilginç serüveni, hazırlanan yazıda, tatlı bir üslûp içinde verilmektedir. Pek çok kimsenin, varlığından bile haberdar olmadığı bu yeni çalışmayı AKİS, meraklı yönleriyle okuyucularının gözleri önüne sermekte ve atomun, insan hayatım kurtarma çabasında ne derece etkili ve yararlı hale geldiğini anlatmağa çalışmaktadır.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXVIII Sayı: 671 29 Nisan 1967

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Yunanistana bakarken

Bu hafta Yunanistanda cereyan eden hadiseler belki de bütün dünyada, en ziyade mürekkebi bizim basınımıza döktürttü. Hadiseyle ilgilenen, basından ibaret kalmadı. Milletin en ziyade konuştuğu konu da Atinada olup bitenlerdi. Hemen bütün çevreler iki memleketteki durum ve müstakbel inkişaflar üzerine, kendi meşreplerine göre paraleller çizdiler. Görünen manzara, türk sağcıları darbeden memnunlarken türk solcularının esef ettikleridir. Fakat paraleller maksatlı çizildiği için bazı gerçekler unutulmakta veya kaale alınmamaktadır.

Yunanistanda sağcı, antikomünist bir ordu, kuvvetli bir sağcı, antikomünist iş çevresi, solcu, fakat komünist olmayan kalabalık şehirli halk kütlesi, nihayet aşırı solcu, komünist ve militan bir zümre vardır. Bunların biç biri, Yunanistanda, hiç bir zaman pasif kalmamıştır. Hepsi, daima aktif olmuşlardır ve bir mücadelenin hep içinde bulunmuşlardır. Bugün cereyan eden hadise, o sonu gelmez mücadelenin bir safhasıdır.

Türkiyede sosyal ve ekonomik temayülü solda, kuvvetli atatürkçü ve kesin antikomünist bir ordu vardır. Bu ordu, memleketin en kuvvetli organize teşekkülüdür. Gençliğin pek büyük kısmı sol bir politikanın uygulanmasını memleketin kalkınmasının şartı saymaktadır ve bu gençlik komünistliğe karşıdır. 1960 İhtilâlinden sonra Türkiyede sosyal ve ekonomik konuların tartışılmaya başlanması ortadan sola doğru bir cepheyi meydana çıkarmış, bunun en ucunda aşırı solcular yer almıştır. Komünistlerin Türkiyede, su üstünde bir güçleri, yoktur. Bu sol cephenin teşekkülü, tabii bir şekilde ortanın sağında bir başka cepheyi kurmuştur. O cephenin büyük kuvveti maddî gücü, insan sermayesi ise muhafazakâr geniş halk tabakalarıdır. Cephenin çekirdeğini teşkil eden iş çevreleri, ordunun antikomünist temayülüyle olan paralelliğinden faydalanıp bu kuvvette sağcı elemanlar aramaktadır. Fakat millî ordunun genel karakterini değiştirmede muvaffak olunamamıştır. Yunanistanla Türkiyenin arasındaki büyük fark bizde bu iki cephenin, dâvalarım bugün kuvvet zoruyla yürütmek istememeleri ve memleketin kaderine demokratik yoldan hâkim olmaya çalışmalarıdır.

Yorgi Papandreu - İsmet **İnönü**
Tek benzerlik: Yaşları!

Türkiyede olan ve Yunanistanda olmayan bir esaslı unsur "İsmet Paşa faktörü"dür. Papandreu ile İnönü arasında bir paralel çok çizilmek istenmiştir. Fakat gerçekte, iki şahsiyet arasında yaşlılıklarından başka ortak taraf yoktur. İnönü Türkiyede bir askerî ihtilâle yön verebilmişken Atinada askerler Papandreuyu kolundan tuttukları gibi tevkif edivermişlerdir ve bu, ordu içinde hiç bir tepki yaratmamıştır. Papandreu sadece solcu, militan yetişmiş şehir kalabalıklarını kullanabilirken İnönünün otoritesi ve prestiji, tabii kudreti de tarihi şahsiyetinden ve hem ordunun, hem de genç kütlelerin temayüllerini temsil etmesinden gelmektedir.

Türkiyede ortam bu iken ve "İs-

C.H.P. yeni bir dönemeçte

Metin TOKER

Cumhuriyet Halk Partisinde "Bülent Ecevit tecrübesi" bir gerçeği ortaya koymuştur. Bu halka, bazı hususlar iyi anlatıldığı takdirde bunların gereği gibi anlaşılmasına hurafeler, politikayla ilgisi olmayan âdetler, bâtıl inançlar engel olamamaktadır. Ben C.H.P.'nin Genel Sekreteriyle iki seyahatinde beraber olmak fırsatını buldum. Ecevit, gittiği her yerde Ortanın Solunun ne olduğunu anlattı ve her yerde halk bunun ne mânaya geldiğini, hele ne mânaya hiç gelmediğini pek güzel anladı. Konuşmalarından sonra Genel Sekreter "Ortanın Solu komünistlik miymiş?" diye sorduğu zaman kendisini dinleyenler "Hâşâ!", "Ortanın Solu dinsizlik miymiş?" diye sorduğu zaman "Asla!" diye bağırıyorlardı. Bu ilgi sadece partili kimselerden gelmiyordu. Tarafsızlar da, hattâ karşı partiye oy vermiş olanlar Ortanın Solunun ifade ettiği politikayı "arzuladıkları asıl politika" gözüyle görmeye başlıyorlardı. Bunda haksız oldukları iddia edilebilir mi? Sefaleti yenmenin yolu bu olunca ve bu yol iyi anlatılınca, teklif edilen öteki iki yolla, A.P.'nin teklifiyle ve T.İ.P'in teklifiyle farkları açık seçik belirtilince özel maksat taşımayan sağduyu sahiplerinin bunun üstünde birleşmeleri tabiidir.

Şimdi, söyle bir manzara düşününüz: Bütün C H.P. bir ve beraber halde, yurdun dört tarafına dağılmış, vatandaşa partinin gerçek politikası, hedefleri, tasavvurları anlatılıyor! Bir Bülent Ecevit değil, binlerle Bülent Ecevit kentlerde ve köylerde, parti merkezlerinde ve kahvelerde halkı Ortanın Solu politikasında Türkiyenin yeni savaşını vermeye davet ediyor! Böyle bir manzara hangi C.H.P.'linin rüyası değildir? Böyle bir manzara, vatanını seven hangi türkü sevindirmez? Bunun aksi manzaranın hüzünle seyredilmesindeki sebep böyle bir imkânın, mevcut bulunduğu halde gerçekleştirilememiş olmasıdır. Geçenlerde bir gazetenin okuyucu sütunlarında rastladım. Bir vatandaş yazdığı mektupta diyordu ki: Bülent Ecevit yer yer dolaşıp Ortanın Solunu halka anlatmadan evvel kendi partisine bir anlatsa ya..

Bu, genel bir düşüncedir. Bu, bir kampanyanın tesirini azaltan handikaptır. Bir partinin seçkin isimleri, bir partide yetkili mevkilerin sahibi olanlar "parti düşmanları"yla elbirliği edip onların seçimlerde, yıpratma politikası olarak açtıkları bir mücadeleyi yürütmek görevini sırtlarlarsa endişelerin ve şüphelerin dağıtılması hem uzun sürer, hem güçleşir. C.H.P.'nin ise ne kaybedecek zamanı vardır, ne de boşuna sarfedecek enerjisi. Bu, "süratle toparlanma" lüzumudur ki IV. Olağanüstü Kurultayı bir zaruret haline getirmiştir ve Kurultaya parti önündeki engelleri ortadan derhal kaldırmak vazifesini vermiştir.

Eğer 81er, çamura batmalarından bu yana her debelenişlerinde biraz daha gömülmüşlerse ve gömüldükçe debelenmişlerse bunun basit, sade bir sebebi vardır. Tutumları sahte, delilleri suni, silâhları ellerine başkaları tarafından verilmiş silâhlardır. Komünizmi "Eve geldiğinde kapıda komşunun kasketini bulursan Hiç ses etmeden şöyle bir dolaşacaksın, sonra döneceksin. Komşun karınla yatıyor demektir" diye tarif eden zihniyetle Ulus gazetesinde Doğu Atmanyadaki kalkınmayı anlatan bir yazı serisinin yayınlanmasını Genel Sekreterle Genel Merkezin komünistler eline geçtiğinin delili ilân eden zihniyet arasındaki fark acaba kıl payı kadar var mıdır? Açığa çıkıp mücadeleye başladıkları bunca zamanın sonunda C.H.P'nin sosyalizme, memleketin komünizme kaydırılmakta bulunduğunun ispatı olarak bundan ve bazı CH.P.'lilerin bazı sol fikirli derneklerde fiye olduklarından gayrı bir tek, ama bir tek hadiseyi Merin gösterememeleri giriştikleri mücadelenin mahiyetini gayet güzel açığa vurmaktadır. 8lerin korkusu ne C.H.P.'nin sosyalist olmasıdır, ne de Türkiyenin komünistleşmesi. Hele bu ikincinin bir hayalden ibaret bulunduğunu, belki Ferit Melenle Süreyya Koç gibi "fazla safdil'leri hariç, 8'1er içinde bilmeyen yoktur. 81er kendilerini bir çevrenin temsilcisi yapmışlardır, hepsi o. Bu çevre Demireli A.P.'de işbaşına getiren çevredir. Türkiyede düzenin değişmemesini isteyen çevredir. Bu çevre Millî Mücadeleden sonra hilâfet düzenini değiştirmek isteyen C.H.Pnin karşısına çıkmıştır. C.H.P. içinde temsilciler bularak... Yenilmiştir. Bu çevre 1945lerde tek parti düzenini değiştirmek isteyen C.H.P.'nin karşısına çıkmıştır. C.H.P. içinde temsilciler bularak.. Yenilmiştir. Bu çevre şimdi, sosyal ve ekonomik düzeni Anayasanın ruhuna uygun olarak değiştirmek isteyen C.H.Pnin karşısına çıkmıştır. C.H.P. içinde gene temsilciler bularak.. Birinci mücadelede o çevreyi Atatürk hezimete uğratmıştır, ikinci mücadelede İnönü. Bu sefer görev, seçtiğimiz yeni rejimin icabı, partinin kendisine, yani en büyük organı Kurultaya düşüyor. Kurultay delegelerinin bu tarihî misyonlarını bilerek Ankaraya gelmekte olduklarının işaretleri çoktur.

Hiç kimse bir partiye, o partinin mensubu olarak hınzırlık yapanlardan daha fazla zarar veremez ve Truvanın düşmesine, Truva Atının zamanında kaleden dışarı çıkarılamamış olması yol açmıştır. 8lere bundan daha aylarca önce, en sonda kendilerini C.H.P.'nin kapısı dışında bulacakları bir yolun üzerinde oldukları ihtar edilmişti. Şimdi gelip çatan bu andır. Ortanın Solundaki, reformlarını gerçekleştirmeye azimli bir mütecanis C.H.P.'nin içinde elbette ki bu politikaya inanmayan, bu reformları istemeyen bir çevrenin temsilcilerine yer kalmamıştır.

C.H.P. çok partili devirde, sadece 1957-60 arası hariç, hep "mütereddit parti" intibaını seçmene vermiş ve bu İntiba ona çok şey kaybettirmiştir 1957-60 arasında bütün bir parti, başkomutanından en ufak neferine kadar tam bir birlik halinde savaşa atılınca netice korkunç bir güç olmuştur. Bugün, hayatının yeni ve şerefli döneminde C.H.P'nin muhtaç olduğu kudret işte gene böyle bir güçtür ve bunu sağlamak IV. Olağanüstü Kurultayın gerçek gündeminin 1 numaralı maddesidir.

met Paşa faktörü" mevcutken Yunanistandaki hadisenin burada da tekrarlanması gerçekleşebilecek bir ihtimal değildir. İnönüye ve demokratik rejime "bu vatanı ancak biz kalkındırabiliriz" diye ve sanki politikacılar memleketi huzursuz yapıyorlarmış bahanesiyle girişilmiş iki askerî darbe teşebbüsünün ikisi de bizzat ordunun mukavemetiyle kırılmıştır. Şimdi, belirli bir çevreden koparılan "Türkiye komünist oluyor" feryatları bazı kimselere ümid de verse ordunun bu çığlıklarla yürüyeceğini sanmak boştur.

Ama, İsmet Paşadan sonra ne olacaktır? Bugün "hiç bir şey olmayacak" diye başı kuma sokmak da aynı derecede boş bir düşüncedir. Zira bugün Türkiye "İsmet Paşadan sonra hiç bir şey olmaz" düzenine henüz kavuşmuş değildir ve gerçek budur.

Öyle olduğuna göre Türkiyede yapılacak iş, şu "İsmet Paşa faktörü" mevcutken İsmet Paşayla birlikte Türkiyeyi "İsmet Paşadan sonra da bir şey olmaz" noktasına ulaştırmaktır. Hem de biran evvel.

Zira İsmet Paşanın doğum cüzdanında, doğum tarihi yerinde yazan sene, 1884'tür ve biz 1967'de bulunuyoruz.

C.H.P.

Kurultay!

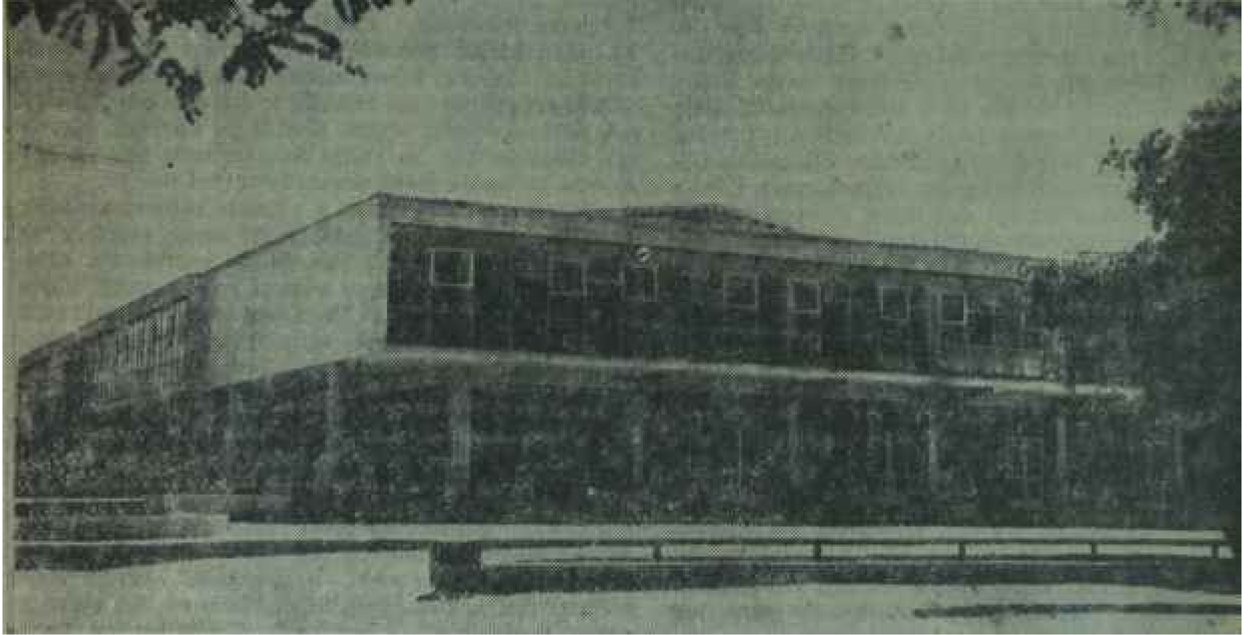
(Kapaktaki lider)

Bundan çok, ama çok zaman önce Kayseride, dünyada daima ve her yerde olduğu gibi düzenden memnun olanlarla memnun olmayanlar vardı. Düzen öyle kurulmuştu ki pek az sayıda iri zengine mukabil kütleler halinde cılız fakir yanyanaydı ve tabii düzenin hiç değişmemesini isteyenler birincilerdi. Bu Kayserinin bir bölgesinde yaşayan fakir halkın geçimini, daha çok sulak yerlerde kendikendine yetişen, "berdi otu" adındaki bir saz karşılardı. O zamanlar Kayseride fırınlarda "berdi otu" yanar, bu otu eşeğiyle veya bizzat sırtlayarak şehre getiren fakirler üç-beş kuruş kazanırlar ve zaruri ihtiyaçlarını karşılarlardı.

O tarihte Kayseride bir de Feyzade ailesi vardı. Bu ailenin kökü, çok eski tarihte Kayseriye bir başka diyardan gelen, bilgisiyle, cerbezesiyle Saraydan imtiyazlar koparan bir imama dayanıyordu. Aile, bilgi ile serveti, servet ile de bilgiyi arttırma geleneğini sürdürmüş, Kayserinin en zengin, en nüfuzlu ailesi haline gelmişti. Vali bile onların sözünden çıkmazdı.

Feyzadeler, kendibiten berdi otunun para ettiğini görünce harekete geçtiler, ot yetişen sahanın yarısının imtiyazım aldılar. Bu sahadan geçimini sağlayan fakirler tabii zor duruma düştüler. Yine o tarihte, berdi otunun yetiştiği bölgede, Hasan Ağa namında, fakir, fakat gözüpek, aklı yetkin, öfkesi ve bileği kuvvetli bir adam yaşardı. Bu Hasan Ağa, köylüye baş oldu, birlikte Kayseriye vardılar, vahyi gördüler, ona dediler ki: "Sen, Allahın malını kula nasıl verirsin? Allah, buraların üzerine mi yazmış, buralar Feyzadelerin diye? Sen, nasıl verirsin?"

Ne var ki müracaatları bir işe yaramadı.. O sahanın imtiyazı, Feyzadelerde kaldı. Bu yetmezmiş gibi, bir de kıtlık başgöstermez mi! Kayseri fakirleri, açlıktan kırılırken, biliyorlardı ki Feyzadelerin ambarları, kuyuları buğday doludur. Yine Hasan Ağa, fakir halka baş oldu; Feyzadelere haber salıp, ödünç buğday istediler. Feyzadeler buna, "Çalışıp kazansaydınız" diye cevap verdiler. Hasan Ağanın başkanlığında silâhlanmış bekleyen fakir halk, bu cevap karşısında Kayseriye hücum etti, Feyzadelerin konağını bastı, hepsini kesti, öldürdü. Yalnız bir hizmetçi, bir çocuğu "benimdir" diyerek kaçırdı ve Feyzade soyu bu çocuktan yeniden üredi.

CHP Olağanüstü Kurultayının yapılacağı spor salonu
Dananın kuyruğu kopuyor

Baskın sonunda Hasan Ağa, "Belediye reisi benim, bundan kelli" dedi ve onyedi gün o işi yaptı. Halka buğday dağıttı, pahalı satılan gıda maddelerine narh koydu. Bugün bâlâ Kayseri halkı, pahalılığa veya belediyeye kızdı mı, şöyle yalanır: "Birader, belediye yok ki... Fiyatlar hâlâ Hasan Ağanın narhı ile duruyor!"

Kurultaya gidilen bugünlerde CHP içinde anlatılan hikâye budur ve "Hasan Ağa" Bülent Ecevite verilen isimdir.

Turhan Feyzioğlu ise zaten, hadisedeki Feyzadelerin çocuğudur.

Bir eğlenceli konuşma

Geçen haftanın sonunda Feyzioğlu, bazı yerde iyi, bazı yerde fena karşılandığı güney seyahatine çıkmadan bir AKİS muhabiri kendisine "Hasan Ağa"dan bahsetti.

Konuşma, Mecliste oldu. O sırada, AKİS muhabirinin sorularına cevap vermek niyetinde görünmeyen Feyzioğlu, işi olduğunu söyliyerek yürüyüp gidecekti. Fakat gazeteci, "Hasan Ağa"nın sözünü edince, Feyzioğlu gitmekten vazgeçti. 8lerin lideri, bu konuda nelerin bilindiğini son derece merak etmişe benziyordu. Gazeteci, hikâyeyi nakletti. Feyzioğlu olayı doğruladı, fakat fakir halkla Feyzade ailesini çatıştıran sebebe itiraz etti. Ona göre sebep, Feyzade ailesinin o tarihte de pek devrimci oluşu ve o zaman yeni ihdas edilen Nizamı Cedit askerlerinin tarafım tutmuş olmasıydı! Bu arada Feyzioğlu, AKİS muhabirine hikâyeyi naklettiğinden şüphelendiği bir hemşehrisini -ki boşuna günahı alınmıştır, hikâyeyi nakleden o değildir- yerin dibine batırdı,

"— O, çok kritik bir oylamada, bir tek oya ihtiyaç varken, AP'lilerden para alarak ortadan kayboldu. AP'lilerden aldığından fazlasını biz kendisine vererek, oyunu sağladık" diye bir de çamur attı.

Ama hikâye tuttu ve CHP içinde devam eden -ve sonu gelen- mücadelenin bir sembolü olarak kaldı.

Son gelen ışık

Bu **hafta,** mücadeleye son **ışık Feyzioğlu takımının** güney gezisinden geldi. "Parti içinde bir **oyun" o**larak ve İsmet İnönüden sonra CHP'yi devralmak için yola çıkmış bulunan genç ve talihsiz profesörün, belki de ihtiyarı dışında, CHP'nin sosyal ve ekonomik reformlarına karşı bulunan belli çevrelerin oyuncağı ve âleti haline geldiğini hiç bir şey tertiplenen karşılamalardan daha iyi anlatamazdı. Akan bol para bu gezinin başlıca özelliği oldu ve her yerde parayı akıtanları büyük toprak sahipleri ile "ürkek varlıklılar" teşkil etti. Bir zamanların "Nabza göre şerbet vermeyin|" tavsiyesinin sahibi genç profesör, onların nabzına göre bol bol şerbet vermekten geri kalmadı ve CHP'yi parçalamak niyetinin gerektirdiği yatırımı yaptığı inancı içinde, Kurultayda arz-ı endam etmek için Başkente döndü.

Turhan Feyzioğlu - Emin Paksüt
Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın..

Kurultaya bir kaç günün kaldığı şu sırada Ankaradaki görüş, Demirel Hadisesinde olduğunun aksine, Feyzioğlu Hadisesinde meşhur çevrenin, bütün imkânlarım seferber ettiği ve bilhassa yayın organlarını harekete geçirdiği halde -bunlara "ağır toplar" denilmektedir- bir şansa malik bulunmadığıdır. Bunu Feyzioğlu takımının bir çok mensubu da bilmekte ve kabul etmektedirler. Meselâ Muammer Obuz, bir ahbabına, bu haftanın başında, Kurultaydan en ufak bir ümid bile besle mediklerini söylemiştir. Yaptıkları mücadele başka mücadeledir. Kendilerine yakınlık duyan TBMM üyesi CHP'lilerle Teşkilât mensuplarından çok sayıda suç ortağı yaratıp, kuracakları müstakbel partinin kadrolarını hazırlamak amacındadırlar. Oyun tamamen açığa çıkmıştır. Hele Kayseri milletvekili Cengiz Naymanın yaptığı açıklama, son tereddütleri dağıtacak kesinliktedir. Nayman, 'Kayseri İl merkezinde yapılan toplantıda, "Feyzioğlu, parti kurmak için benden yardım istedi, 'seninle beraber olursak, CHP'yi Kayseride yıkar ikiye böleriz' dedi" demiştir. Nayman, Kurultayda daha geniş açıklama yapacaktır. Artık bu partinin ismi ve nasıl kurulacağı da açıktan açığa söylenmektedir. Seçilen isim K.H.P. dir. Yani, Kemalist Halk Partisi. Ama bu isim, bir bakıma şanssızdır. Çünkü kısaltılmış şeklinin -KHP'nin- okunuşu -kahpe dudaklarda tebessümler yaratmaktadır. Kulisteki alaylı haberlere göre, partinin kuruluş dilekçesini Feyzioğlu, 19 Mayıs günü Samsun Valisine verecektir. Böylece Feyzioğlu, yeni bir Mustafa Kemal olarak, memleket ufkunda doğacaktır! Buna gülmemek pek zordur.

Kurultayın görünüşü

Kurultay heyecanlı bir günde, bundan yedi yıl önce bir gençlik hareketinin İstanbulda patlak verdiği günün yıldönümünde, 28 Nisanda Ankaradaki Selim Sırrı Tarcan

spor salonunda açılacaktır. Bir maç için bundan iyi yerin bulunamayacağı çok kimse tarafından söylenmektedir. Ancak maçın bir futbol maçından daha az gürültülü geçeceği sanılmamaktadır. Feyzioğlu, CHP'ne CHP'li olarak son zararı burada verebileceğini bilecek kadar akıllıdır.

Kurultayı İsmet İnönü açacak, ondan sonra Kurultay Başkanlık Divanı seçilecektir. Oyların çoğunu İzmir İl Başkanı Talât Orhonun alması sürpriz teşkil etmeyecektir. Başkanlık seçimi hem Kurultaydası kendisi hazırladı. O gün evden çıkmadı. Akşam, Bülent Ecevit saat sekizde geldi, iki lider yemeği beraber yediler, konuşmayı gözden geçirdiler. Ecevit Pembe Evden ayrılırken vakit gece yarısını geçmişti. Konuşma metnini Genel Başkan, ertesi günler partinin Kemal Satır veya Nihat Erim tipi ileri gelenlerine okuttu, sonra başka arkadaşlarına da gösterip fikirlerini aldı. Konuşma İsmet Inönünün "büyük konuşmalarından biri olacağa benzemektedir. Zira Genel Başkanın nazarında CHP geçmişte bir kaç defa tulmak imkânını bulamaması, zaten, çok. kimseye "Bu CHP'nin haysiyet divanları mekanizmasında bir aksaklık var" inancını vermiştir. Zira böyle bir durum, her partinin, sorumlularını otomatik olarak kesip atacağı bir durumdur.

İnönünün ikinci teklifi, CHP içindeki hadiseyi Kurultayın incelemesidir. Kurultay meselenin mahiyetine kendisi hüküm verecektir. Haysiyet Divanı mekanizması bu hükmün bir icabı olarak, tüzüğe göre işleyecektir. İnönünün bu teklifleri önce iki komisyonda görüşülecek,

CHP Merkez **Yönetim Kurulu, İnönünün'** başkanlığında **toplantıda**
Kurultaya hazırlık

ki kuvvet dengesini gösterecek, fakat muhtemelen, hem de ilk çıngarlara yol açacaktır. Zaten Feyzioğlu takımının tasarladığı, daha ilk baştan Kurultayın teşekkül tarzına itiraz etmek olacaktır ve bu, sonradan yapmayı tasarladıkları "hukukî iptal mücadelesinin bir malzemesini teşkil edecektir.

Kurultay Başkam, Genel Başkan İsmet İnönüyü bundan sonra konuşmasını yapmaya davet edecektir.

İnönü Pazar günü, bu konuşmagörülen "vahim buhranlardan birini geçirmektedir ve partinin hayatında yeni bir dönem açılmaktadır. İnönü konuşmasında "sosyalistlik meselesi" üzerinde de hem geniş, hem de çok açık şekilde durmakta .CHP'nin hüviyetini tam bir berraklıkla söylemektedir.

Genel Başkan, bu IV. Olağanüstü Kurultaya iki teklifle gitmektedir. Bir teklifi, tüzükte haysiyet divanlarının işlemesiyle ilgili bazı değişikliklerin yapılmasıdır. Bir takım üyeleri Çerkez Ethemler haline gelmiş bir partinin bunlardan kursonra, komisyonların raporları üzerinde genel görüşme açılacaktır. Bu görüşmelerde herkes fikrini söylemek, savunmak hürriyetine elbette ki sahip olacaktır.

Feyzioğlu takımının plânı bir çıkış da burada yapmak ve Kurultayı horoz döğüşü haline sokmaktır. Bu takıma göre söz hürriyeti ancak, her konuşmacıdan sonra bir defa da kendilerine söz verilmekle sağlanabilecektir!

Halbuki **CHP'de** bu hafta istenilen, hiziplerin değil Partinin konuşmasıdır.

Bir Görüş

ÖZEL MAHKEMELER

Prof. Dr. Faruk EREM

"Temel Hakları Koruma Tasarısı"nın pek sakıncalı hükümlerinden biri de "Özel Mahkemeler" kurulmasına ilişkin olan hükmüdür.

Tasarının "Özel Mahkeme" kurulmasını öngören hükmü şöyledir: Tasarıda "...yer alan suçlara ilişkin dâvalara bakmak üzere Adalet Bakanlığınca lüzum görülecek yerlerde bir Başkan ve iki Üyeden müteşekkil mahkemeler kurulur. Bu mahkemeler nezdinde yeteri kadar Yedek Üye, Cumhuriyet Savcısı ve Yardımcısı bulunur".

O halde bu hükmün anlamı, "suça göre mahkeme" kurmaktan başka bir şey değildir. Bu şekilde öngörülen mahkemeye "Özel Mahkeme" demek mümkün müdür? Özel Mahkeme örtüsü altında "Olağanüstü Mahkeme" mi kurulmak istenmektedir? Bu soruları "Özel Mahkeme" kavramım incelemekle' cevaplandırmak mümkün olabilecektir.

Olağanüstü mahkeme kurulamaz. Bu bir Anayasa kuralıdır. Olağanüstü mahkemeler kurmak kesin surette. Anayasayı ihlâl etmek olacaktır.

Özel Mahkeme kavramına iki anlam verilebilir: Belirli işleri görmek için "İhtisaslaşmış Mahkemeler"in "Özel Mahkeme"- sayılması birinci anlayıştır. İkinci anlayış, belirli kişilerin sanık oldukları dâvalara önem vermek ihtiyacı ile kurulmuş mahkemelere -Yüce Divan gibi- Özel Mahkeme denilmesini haklı görür.

Olağanüstü mahkeme kurmak yasağının Özel Mahkeme kurulmasını da önlediğini ileri sürmeğe imkân yoktur. Özel Mahkemeler, genel mahkemelerin bir kolu sayılmak gerektir. Özel Mahkeme anlayışı, mahkemelerin "vazife"si kuralının "mahkemelerin selâhiyeti" kaidesine tercih edilmesi sonucunu verir.

O halde Özel Mahkemelerin kuruluşunda meşruluk bu açıdan ele alınmalıdır. Muayyen bazı dâvaları muayyen mahkemelerde topladıkça bu çeşit dâvalarda sanıkların "tabii hâkim'inden bir şey koparılmış demektir, tabii hâkimin yetkisinden de, görevinden de bir parça alınmıştır. Bu parçanın dozu arttıkça, Özel Mahkeme, olağanüstü mahkeme kavramına yaklaşır. Tamamiyle teknik zaruretler için kabul edilmiş "İhtisaslaşmış Mahkeme" kavramından faydalanarak, bazı dâvaların el altında, gözönünde bulunan hâkimlere -mûtemed hâkimlere- gördürülmesi arzusu tat-min edilmek istenirse, "yasama saiki" hukuki sayılamaz.

Anayasamızın 32. maddesine göre, "hiç kimse tabiî hâkiminden başka merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hâkiminden başka merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz". Bu madde Anayasada "yargı" bölümünde değil, "Temel Haklar" bölümünde yer almaktadır. O halde "mahkemelerin kuruluşu ve işleyişinin kanunla olacağı" yolundaki 136. maddeye göre yeni mahkeme kurmak için bunun kanunla yapılmış olmasının kâfi geleceği iddiası yersizdir. Zira kanım, temel haklan kaldıramaz. O halde "Temel Haklan Koruma" adım taşıyan Tasarının, bu şekilde mahkemeler kurmakla temel baklan ihlâl ettiği aşikardır.

Tasarıda sayılan suçların adliyece teşhisi, hükme bağlanması bir. ihtisas işi değildir. Bu sebeple, ihtisas zaruretinin olağanüstü mahkeme kurmak için "bahane - fikir" olarak kullanıldığı açıktır. Tasarı, bu çeşit suçlarda bilirkişiye başvurma yasağını koymuştur. Eğer bu konular ihtisas işi ise neden bilirkişi yasağı konuyor? İhtisas işi değil ise neden "Mütehassıs - Özel -Mahkeme" kurulmaktadır?

Tasarı, kurulacak, mahkemelere getirilecek hâkimlerin seçimine müdahale imkânı -veya ümidi- ile kendisinden beklenen faydayı sağlayabilir! Aksi takdirde, bugünkü usûlleri şikâyete lüzum yoktur. Bu çeşit müdahalelerin -"mûtemed hâkim" tefrikini getirmesinden kuşku -hukuk adamı olarak, acı- duymamak elden gelmiyor. Bu Tasarı, kanunlaşırsa, adliyemizi pek derin sarsacaktır. Kaldı ki, Özel Mahkemelerden bu çeşit suçlar için bir "ictihad" beklenecektir. "Temyiz yolu" kaldırılamıyacağına, içtihadı Yargıtay kuracağına göre, "hâkime farksız inanmak" zarureti vardır. Fakat dâva, Yargıtaya gelinceye kadar çekilecek acılan öngörmek güç değildir. ,

Özel Mahkeme kurulmasına dair olan Kanunun buna ilişkin hükmü bir "usûl hükmü"dür. Usûl hükümleri ise yürürlüğe girdikleri tarihten evvelki suçlara da uygulanırlar. "Basın suçlan" bu kuralın dışında değildir.

Tasarının kanunlaşmamasını dileriz.

Demokrasi

Boludaki "Âbi"

Beş katlı, geniş ve yeni Belediye Sarayının önünde eski bir sandalye, sandalyenin üzerinde 45-50 yaşlarında esmer bir adam, adamın elinde siyah bir ayakkabı vardı. Esmer adam, ayakkabının düğüm haline gelmiş bağını çekiştirdi, çekiştirdi ve nihayet koparmağa muvaffak oldu. Bu arada, gelen geçenle selâmlaşıyor, yanındakiyle de konuşuyordu. Şehrin en güzel otelleriyle lokantalarının dizildiği meydana bakan binanın önündeki bu manzara hiç de yadırganmıyordu. Esmer adam, kopardığı eski bağların yerine yenisini takarken, mütevazi kılıklı bir Bolulu yanına yaklaştı ve ertesi gün yapılacak maçtan söz açtı. Zaten gelip geçenlerin en çok üzerinde durdukları konu buydu, Şehrin "medar-ı iftiharı" Boluspor,

ertesi gün, ikinci millî ligin şampiyon adaylarından Adanademirspor ile karşılaşacaktı. Meydanlara 15-20 metre boyunda Boluspor bayrakları asılmış, şehir tam manasıyla maçın havasına girmişti.

Esmer adam, kendisine maçtan söz açan Boluluya ciddî ciddî baktı,

"— Maçtan ümitli olmasına ümitliyim de, başka bîr mesele var. Bizim kaptana söyledim, 'yahu, beni de takıma al. Hiç olmazsa yedek olarak çıkar' diye teklif ettim" dedi.

Karşısındaki merakla bakınca,

"— Oynayacağımdan değil, maç primi bin lira be hemşerim. Hiç olmazsa bir elbise yaptırırdık.." diye izah etti ve kahkahayı patlattı.

Neşeli halka genişledi. Neşenin ve esprilerin kaynağı olan bu esmer adam, Bolu Belediye Başkanı ve Boluspor Klübü Başkanı İsmail Özerdi.

Özer biraz sonra kalktı, Belediyenin giriş kapısına yöneldi. Kapıda başörtülü, yaşlı bir kadınla kar şılaştı, onunla biraz konuştu, derdini öğrendi, bunu nasıl halledeceğini tarif etti ve merdivenleri çıkıp makam odasına girdi. Kapıyı kapat madan gitti, masasına oturdu. Koridorla Başkanın masası arasında ne bir özel kalem odası, ne bir sekreter masası vardı. Az sonra fakir kılıklı, fakat güleç yüzlü adamlar açık kapıdan, izne lüzum görmeden girip çıkmaya başladılar. Bunlar hemşehrilerdi. İki işçi kardeş, ellerinde bir tapu ile geldiler.

"— Abi, bizim arsamız dar; önündeki kısmı bize ver, ev yapacağız" dediler.

Onlara formül gösterildi. Bu defa, daha iyi giyimli, gençten biri geldi.

"— İsmail âbi, bende bir çim kırpma makinesi var; tam, bizim stadyumun çim sahasına göre. Bunu satın alsanıza" dedi.

Başkan fiyatı sordu, suratı sertleşti,

"— Bana bak! Efelik vurmakla, ağalık vermekle olur. Sen o çim kırpma makinesini kırmızı beyaza boya -kırmızı beyaz Bolusporun renkleridir-, Boluspora hediye et!" dedi.

Beriki şaşırdı, gülümsedi, mütereddit bir edayla çıkıp gitti.

Bu sırada içeri çayırkeyf, fakat pejmürde kılıklı biri girdi. Yakasında Yeşilay rozeti vardı! Başkan, misafirine, yeni geleni,

"— Bu, bizim şairimiz" diye takdim etti.

Yeşilaycı çakırkeyf, son şiirini okumak istiyordu.

Başkan,

"— Oku bakalım Mustafa Çokbilen" dedi.

Şair, gözleri öfkeden çakmak çakmak, okumaya başladı:

"Zabıta teşkilâtı yoksun kalmış ahlâktan.
Komiseri, polisi korkmuyorlar Allahtan,
Din iman küfredenler çekinmezler günahtan,
Müslüman mezarlığı haram olsun onlara.

Çok fırıldak dönüyor Çarşı Karakolunda,
Komiserler okumuş gangister okulunda,
Helâl lokma arama onların kursağında,
Müslüman mezarlığı haram olsun onlara."

Manzum şikâyetname böylece devam edip gidiyordu. Şairi başka dertliler, iş sahipleri, Belediyeye teklifi olanlar ve Başkana merhaba demek için uğrayanlar izledi. Kimse fazla oturmuyor, fakat kimse kapıda da beklemiyordu. Başkan, misafirine,

"— Benim kapı hep açıktır" dedi.

Eski Yunandaki gibi

Bu ufak tefek, fakat anlamlı olaylar, geçen haftanın sonunda Cumartesi sabahı cereyan etti. Asıl tuhaf olay ise öğleden sonra geçti. Saat 15'te yeni düğün salonunda başlıyacak olan bir toplantıya Bolu halkı gelecek, Belediye Başkanını denetliyecek, dileklerini ve tenkitlerini bildirecekti. Eski Yunanda vatandaşların devleti doğrudan doğruya yönettikleri ve denetledikleri gibi... Bugün Türkiyede böyle bir usul herhalde sadece Boluda uygulanmaktadır. Nevi şahsına münhasır bir yönetici olan İsmail Özer,

Bolu Belediye Başkanını dinleyenler ve Başkan İsmail Özer
İşte asıl demokrasi!

1963 yılında Belediye Başkanı seçildiğindenberi her yıl bir defa Bolu halkının karşısına çıkmaktaydı ve bu, üçüncü toplantı olacaktı.

Toplantı saati geldiğinde, düğün salonunda her kıyafette, çeşitli meslekten, değişik gelir seviyesinde 150 kadar Bolulu vardı. Bir Belediye ilgilisi,

"— İlk toplantıya 15, ikinciye 30, buna 150 kişi geldi, iyi, iyi.." dedi.

Mikrofonun arkasına, duvara, "Bu işleri beraber yapacağız" yazılı bir döviz asılmıştı. İlk konuşmayı Belediye Başkam yaptı ve 1966 yılında gerçekleştirilen işleri ve 1967 için düşünülenleri anlattı.

Sonra hemşehrileri konuştular. Borazanlar mahallesi adına konuşan kısa boylu, çıplak kafalı, bıyıklı Halit Tuna,

"— Bizler birleşerek, memleketimizin daha modern, daha kültürel olarak yükselmesini istiyoruz" dedi.

Sonra, somut teklifini açıkladı: Mahallenin eksik kalan kanalizasyonunun tamamlanmasını, ayrıca Karayolları beton-asfalt şantiyesinin Boluda bulunmasından yararlanılarak asfalt işinin hızlandırılmasını istiyorlardı.

Orta boylu, yapılı, kravatsız bir adam olan Ahmet Çatladı, arkadaşları ile birlikte, yazılı bir önerge verdi, bulundukları semte bir hela yapılmasını istedi.

İsmail Tuncel, mahallesindeki derenin tanzimini; Emniyet Müdürü, evlerin önüne konulan ve şoförlerin görüş açılarım daraltarak kazaya yol açan tahta perdelerin kaldırılmasını; Defterdar, tenha bir yerde kalan Atatürk Heykelinin şehrin girişine naklini istedi. Somut ve pratik teklif yapanlar alkışlanıyorlardı.

Bolulu hemşehriler, konuşmaları sırasında, farkına varmadan, Belediyenin değil. Vilâyetin sorumluluğuna giren konularda da dileklerde bulundular. Bu yüzden, Belediye Başkanının, tenkit ve dilekleri cevaplandırıp,

"— Yine, hergün, daha önce olduğu gibi, münferit isteklerinizi yukarıda beklerim" diyerek konuşmasını bitirdiği ve alkışlar yükseldiği sırada, önde oturmakta olan Valinin söz istediği görüldü. Vali, dilek ve tenkitler sırasında değinilen, kendi sorumluluğundaki konularda izahat verdi ve toplantı böylece sona erdi. Daha önce yapılan aynı çeşit toplantılara gelmemiş olan Valinin, bu defa, üstelik konuşmak durumunda kalması, yöneticilerle halkın eski yunan usûlüne uygun şekilde karşı karşıya gelmesi metodunun Boluda tuttuğunu gösteriyordu.

İsmail Özer konuşuyor
Anlatınca anlaşılır

Tahsildarsız tahsilat

Bu çeşit toplantılar yapmayı, İsmail Özer, seçim kampanyası sırasında Bolululara vaadetmişti. Fakat o sırada vaadin anlamı pek farkedilmemişti. Bunda, emekli piyade yarbayı olan Özer hakkında "asker adamı başımıza getireceğiz, sonra suratımıza bile bakmıyacak" propagandasının rakip partiler tarafından işlenmesi de rol oynamıştı. Ama Özer seçildikten sonra, bu ihmal edilmiş şehrin halkı, değişik bir yönetici tipi ile karşı karşıya bulunduğunu gördü. Özer, belde için sıkı çalışıyor, fakat halkla kaynaşmaya daha da önem veriyordu. Bunu, "2 milyonluk Belediye bütçesi ile Bolu kalkınamaz. Halkın gönüllü çabası sağlanmalıdır" şeklinde izah eden Özer, çabasını bu yöne de teksif etti. Gönüllü çabaları organize hale getirmek için dernek faaliyetlerini hızlandırdı.

Belediye Başkam Özer, şu anda, Bolusporun Başkanı olduktan başka, Turizm Derneği Yönetim Kurulu üyesi, Avcılar ve Turizm Derneği Fahri Başkam, Eski Muharipler Yönetim Kurulu üyesi, Kızılay ikinci Başkam, Bolu Yapı Kooperatifi üyesi, Kimsesiz Çocukları Barındırma Yurdu Murakıbı, Emniyet Müdürlüğü ve Trafik Amirliği Bina Yaptırma ve Yaşatma Derneği Yönetim Kurulu üyesidir de... Başkanın hanımı Nebahat Özer ise, Yardımsevenler Derneği Başkanıdır Nebahat Özerin öncülüğündeki, Bolulu hanımlardan müteşekkil bir kafile şu anda Beyruttadır. -Bu hanımların, kendilerine "Beyrut Bekârları" adını takan kocaları, Yunanistandaki ihtilâli duyunca telâşa düşmüşler, "ya oralarda da birşey olursa, ne yaparız?" endişesine kapılmışlardır-. Başkanın iktisatçı oğlunun da dahil bulunduğu "İktisadî Fikir Klübü" yılda bir hafta Boluda toplanmakta, Bolunun gelişmesi için projeler hazırlamakta, tavsiyeler yapmaktadır. Bu klübün üyelerinin çoğu Bolu dışında çalışmakta, fakat toplantılara mutlaka gelmektedirler.

Bu çabaların meyvaları alınmağa başlanmıştır. Meselâ, sadece Bolusporun ikinci millî lige girmesi, Boluda büyük hareket yaratmıştır. Bir yabancı takımın deplasman için Boluya gelmesi demek, "taraftar" namıyla büyük ölçüde yerli turistin Boluya akması, otellere, lokantalara para ödemesi demek olmaktadır.

Yüzyıllardır ihmal edilmiş, iki defa büyük deprem geçirmiş 20 bin nüfuslu bir şehir olan Boluda şimdi bir hareket başlamıştır. Yollar genişletilmekte, yeni otel, pansiyon ve lokantalar açılmakta, su ve e-

lektrîk şebekeleri genişletilip yeniden düzenlenmekte ve en önemlisi, her Bolulu, şehrin gelişmesi için bir fikir ileri sürecek kadar memleketinin konularına ilgi göstermektedir. Hattâ Boluda "tahsildar" kaldırılmıştır. Kendilerine ihbarname gönderilen hemşehriler, severek ve kendiliklerinden gelip borçlarım ödemektedirler. Bunun başarılmasında, Bolulular için "İsmail Âbi" olmayı beceren bir emekli yarbayın rolü büyüktür.

Halk büyük kuvvettir, yaratıcıdır. Onun gücü, gönüllü olarak seferber edilebilirse, yurt ölçüsünde, umulmadık gelişmeler gerçekleşebilir. Boludaki denemeye dikkat e dilmelidir.

Hükümet

Basınsız basın toplantısı

Lâcivert elbiseli, kahverengi kravatlı, fizikten yana zengin zat, iki metre ilerisinde oturmakta olan siyah bıyıklı, solgun benizli gencin sorduğu bir soru üzerine önce kızardı, sonra da sinirli bir şekilde şu cevabı verdi:

"— Evet biz seçim beyannamemizde milleti fukaralıktan kurtaracağız dedik. Ama demedik ki, yarın Türkiyeyi fukaralıktan kurtaracağız!.."

Ardından, siyah çerçeveli gözlük takmış, kırmızı papyonlu, kumral saçlı bir şahsın yönelttiği, sağlıkla ilgili bir soruya ise yine ayni şekilde,

"— Türk halkının sağlık işlerinden şikâyetleri vardır. Doğrudur. Ama demedik ki, yarın bunları düzelteceğiz!" cevabım verdi ve bir sürü rakam sıraladı.

Tam sözlerini bitirmişti ki, hemen karşısında oturan bir eski şoför,

— İyi hatırlıyorum. Seçim beyannamenizde, bütün şoförleri araba sahibi yapacağız demiştiniz. Hani?" diye sordu.

Adamın, bu soruya da verdiği cevap, öncekiler gibi oldu:

"— Evet, dedik !Ama bu, bir hedeftir. Zaman meselesidir. Bunu derken, hemen yarın herkesi araba sahibi yapacağız demedik ki!"

Bu konuşmalar, Başbakan Süleyman Demirelin, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi günü İstanbulda yaptığı basın toplantısının sonlarında geçti. Saatler 11.55'i gösteriyordu.

Duvarlarında gelmiş geçmiş 12 valinin çerçeveli portreleri asılı bulunan, pencereleri sırma perdeli tarihî Vilâyet toplantı salonunda soruları cevaplandıran Süleyman Demirel, yüzlerce kişinin savurduğu sigara dumanı içinde, eşine az rastlanır bîr basın toplantısı yapıyordu.

17 aylık iktidar süresi içinde ilk defa olarak İstanbulda bir basın toplantısı düzenliyen Demirelin o gün karşısında, gazeteciden başka, hemen herkes vardı: AP yönetim kurulu üyeleri, dernek başkanları, Vilâyetteki bazı müdürler, sivil polisler, vesaire... Bir elin parmak sayısını geçmiyen gazeteciler, bu toplantıda âdeta ortadan silinip yok oluvermişlerdi. Vilâyetin 10-15 merdivenini tırmanan herkes, doğruca, toplantı salonuna dalıvermişti.

Demirel Basın toplantısında konuşuyor
Bir çuval lâf

Kıraat dersi gibi

Ramazanda Hiltonda basına verdiği tanışma yemeği hariç, ilk defa olarak Bâbıâlinin karşısına çıkan Demirel, AP'lilerce mizanseni daha önceden hazırlandığı belli olan bu toplantıda, denilebilir ki, sadece Hükümet programını okumakla yetindi.

Saat 10'da, yanında üç Bakam -Kürşat, Bilgehan ve Menteşeoğlu-ile -"Akıl Hocası" olarak isim yapmış- MP'den dönme Abdurrahman Şeref Lâç olduğu halde, toplantı salonuna, başını sağ omuzuna eğmiş bir halde giren Demirel, U şeklindeki masaya oturduktan sonra, önüne konulan 40 sayfalık bir broşürü açtı ve okumaya başladı. Üzerinde "Başbakan Süleyman Demirelin Basın Toplantısı - İstanbul 22 Nisan 1967" yazılı bulunan broşür, bu sırada salonda bulunanlara da dağıtıldığı için, ilk dakikalarda hemen herkes, merakla, "acaba yeni birşey var mı?" diyerek göz gezdirmişti.

Ankarada hazırlanmış, matbaaya verilmiş, birinci nevi kâğıda basılmış ve ciltlenmiş bu broşürü Demirelin satır-satır okumaya başlamasından kısa bir süre sonra, -AP'liler dahil- herkese bir sıkıntı gelmeğe başladı. Masada yer bulamadıklarından, duvar dibindeki sandalyelerden birine ilişivermiş iki gazeteciden birisinin, "Yahu, biz basın toplantısına mı, yoksa broşürü dinlemeye mi geldik?" şeklindeki konuşmasını duyan bir başka AP'li gazeteci, nerdeyse kavga çıkaracaktı.

Broşürün okunması bir saat kadar sürdü.

Saatlerin 11.20'yi gösterdiği bir sırada, Demirelin sol tarafında oturmakta olan Nihat Kürşatla Abdurrahman Şeref Lâçin, bu monoton okuyuşun etkisiyle esnemeye başladıkları görüldü. Zaten okuma faslının sona ermesini dört gözle bekliyen çok kimse de, salonun dip ta-

raflarına çekilmiş, sigaralarını içerek, sohbete dalmışlardı.

Bu basın toplantısında tam 97 dakika, bu hava içinde akıp gitti. Demirel bile, çok az kişinin dinlemek tahammülü gösterebileceğini anladığından, sonunda, "kendisini sabırla dinledikleri için" teşekkür etmek zorunda kaldı.

Kıraat dersi bittikten sonradır ki, tekrar yüzler Demirele çevrildi ve duvar diplerinde kümelenenler, masanın etrafına toplandılar.

20 sual yarışması gibi

Soru-cevap faslının da, broşür okuma faslından daha ilginç geçtiğini söylemeğe imkân yoktur. Zira Demirel, daha ilk soruda, "ciddi cevap vermiyeceğini" âdeta belli eden bir tutum takındı. Kendisine,

"— Ankarada pahalılık yoktur, fukaralık vardır, demiştiniz. Son zamlardan sonra da ayni fikirde misiniz?" diye bir soru yönelten Akşam gazetesi muhabirini nerdeyse azarlayacaktı. Sinirden sararmış bir yüzle,

"— Bu bir sual mi? Ben kendime göre bir sual mi anlıyayım? Sualinizin cevabım basın toplantısı içinde vermek çok güçtür" dedi.

Arkasından, böyle bir cümle sarfetmediğmi, "şikâyetin pahalılık tan değil, fukaralıktan olduğunu" belirtti ve fukaralıktan ancak kalkınmış memleketlerin şikâyet edemiyeceğini ifade ederek şunları söyledi:

"— Devletlerin fonksiyonu haline gelmiş meseleyi burada çözmenin imkânı yoktur!.. Türk halkına, yarın sabah zengin olacağım söyliyerek kandırmanın imkânı yoktur. Biz, türk halkını kurtarmak içjn yollardayız. Ama hiç kimseye, yarın kurtaracağız dimedik! Didik mi?"

Demireli sinirlendiren bir başka soru da Yeni İstanbulun muhabiri tarafından yöneltildi:

"— Cumhurbaşkanının Amerikada Johnsonr tarafından **hava** alanında karşılanmayışı, Türkiyeyi tanımadıkları anlamına geliyor mu?"
Bu soru karşısında bir süre, gülmek mi ağlamak mı lâzım der gibi iki yanma bakman Demirel,

"— Türkiyeyi Amerika tanıyor herhalde. Benim anladığıma göre, Cumhurbaşkanımızın Beyaz Sarayda mı, hava alanında mı karşılanması gerektiğini soruyorsunuz? Eğer böyle ise, bu onlarca bir teamül meselesidir!" cevabını verdi.

Gözlerini, "Babıâli bu mu?" dercesine açarak etrafta gezdiren Demirel, âdeta, "içinizde bana okkalı bir soru soracak kimse yok mu?" diyen bir tavır takınmıştı ki, masanın dip tarafındaki bir sandalyeye güç belâ ilişebilmiş, tarafsız bir gazetenin genel yayın müdürü ayağa kalktı ve,

"— İki sorum var; biri şu: Hürriyet, güven ve huzur havasının mevcudiyetinin delillerini her sahada memnunlukla müşahede etmekteyiz, diyorsunuz. Bu cümle, huzuru sağlamak için yeni kanunî tedbirlerin alınmasına lüzum olmadığı şeklinde yorumlanabilir mi?.. İkincisi; son zamanlarda gelen haberlere göre, dış piyasada paramızın değeri düşmektedir. Bu konuda ne gibi tedbirler düşünülmektedir?" dedi.

Demirelin birinci soruya verdiği karşılık sadece "Hayır" oldu. Bunun üzerine gözler, ister istemez, okunan broşüre kaydı. Şu halde, broşürün ikinci sayfasının son paragrafında, "Memleketimizin demokratik hukuk devleti nizamı içinde refaha doğru ilerlemesini teminat altına almış olan Cumhuriyet Anayasası böyle aykırı hareketleri doğmadan önliyecek müeyyideleri ve kuvveti haiz bulunmaktadır" cümlesini Demirel niçin yazmış ve okumuştu? Eğer, dediği gibi, memlekette huzurun "tam mânasiyle" mevcut olduğunu kabul ediyorsa, "Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanun Tasarısı" da ne oluyordu?

Türk parasının serbest piyasada düştüğünden de tamamen habersiz bulunan Demirelin ikinci soruya verdiği cevap ise sadece,

"— Türk parasının değerinin düşmesi diye birşey yoktur" oldu.

Oysa, son zamanlarda yabancı piyasalarda ve bankalarda türk lirasına ödenen paranın değerinin her geçen gün hızla düştüğünü bütün haber ajansları bültenleri bildiriyordu. Bundan, Demirdin sağında oturan Cihat Bilgehanın da mı haberi yoktu?

Bir toplantı böyle bitti

"Broşür okuma toplantısı"nın eğlenceli yanı da, yabancı gazeteci çağrıldığı halde, tercüman çağrılmamış olmasıydı. Nitekim o gün, Türkiyeden tesadüfen geçmekte olan hollandalı bir gazeteci ingilizce olarak şu soruyu sordu;

"— Ortak Pazara girme devreniz çok uzundur. Kısaltmayı düşünüyor musunuz?"

Demirel, kendisine bu toplantıda yabancı dille ilk ve son soruyu soran bu gazeteciye, Morrison firması temsilciliği günlerinden kalma amerikancasıyla cevap verdi, arkasından da Nihat Kürşada bakarak,

"— Tercüme edecek kimse varsa, tercüme etsin. Kimse yoksa, ben tercüme ederim" dedi.

Sonra, dudaklarını diliyle ıslatarak güldü ve,

"— Ben tercüme ederim ama, sonra, yarın, tercüman bulunmadı diye yazarsınız" diyerek espri yaptı.

Allahtan ki, ingilizce bilen bir gazeteci ayağa kalktı da, Demirdin tercümanlık yapması önlendi.

Demirel, Adenauer'in cenaze töreninde bulunmak üzere, haftanın başında Pazartesi günü, Çağlayangille birlikte, Almanyaya gitti.

Yunanistan

Demokrasiye darbe

Geride bıraktığımız hafta Perşembeyi Cumaya bağlayan gece, saat tam geceyarısını 10 dakika geçerken, Atina sokaklarında yerden biter gibi beliren askeri birlikler, yanlarında tanklar ve zırhlı araçlar olduğu halde, Parlâmento binasının, bakanlıkların ve öteki önemli binaların çevresini sarıverdiler. O sırada başka bazı birlikler de Atina hava alanını, başkente giren ana yolları ve enerji merkezlerini sarmakla meçguldüler. Bütün bu olup bitenleri nasılsa dışarıda oldukları için görenler, başlangıçta neler geçtiğini anlamakta büyük güçlük çektiler. Fakat biraz sonra askerî harekât genişleyip askerler teker teker bütün politikacıların kapılarını çalmaya başlayınca, acı gerçek bütün açıklığıyla ortaya çıkıverdi.

Acaba bu işe kalkışan, ordunun, hangi kanadıydı? Hatırlarda olduğu gibi ,1964 Şubatında yapılan ve ihtiyar politikacı Papandreunun ekibini büyük çoğunlukla işbaşına getiren genel seçimlerden buyana, hemen hemen Tanrının her günü, sağcı basın, ordu içindeki bazı solcu subayları, solcu basın da bazı sağa subayları rejime karşı komplo hazırlamakla suçlayıp duruyordu. Şimdi acaba bunlardan hangisi harekete geçmişti? Bu sorunun karşılığını anlamak için günün ışımasını beklemek gerekti. Gün ışırken, kendisine Yunan Silâhlı Kuvvetleri Radyosu adını veren bir radyo, ordunun, Kral Konstantin tarafından Anayasanın 91. maddesine dayanılarak çıkarılan ve Başbakan tarafından da imzalanan bir kararname gereğince, yönetime el koyduğunu açıkladı. Bazı meraklılar, hemen, Anayasama bu maddesini açıp baktılar. Maddede, Yunanistanın ulusal çıkarlarını tehlikede gördüğü anlarda, Kralın, Anayasanın kişi hak ve hürriyetleriyle, basın özgürlüğüyle ve bazı siyasal haklarla ilgili maddelerini geçici bir **süre** için yürürlükten kaldırabileceği öngörülüyordu. Fakat, Kralın aldığı bu kararın derhal toplantıya çağrılacak Parlâmento tarafından onaylanması gerekliydi. Oysa Silâhlı Kuvvetler Radyosu, aralıksız toplanma yasağından, basın yasağından, sokağa çıkma yasağından bahsederken. Parlâmentonun ne zaman toplantıya çağırılıp kararnameyi onaylayacağından hiç söz etmiyordu. Tam tersine, radyodan anlaşıldığına göre, Parlâmento dağıtılmış, hükümet feshedilmiş ve bazı politikacılar tutuklanmaya başlamıştı. Kolayca bekleneceği gibi, bu politikacıların başında ihtiyar kurt Yorgi Papandreu ile oğlu Andreas Papandreu vardı.

Kral ve darbe

Yunanistandaki demokrasiye paydos denildiğini görenlerin aklına ilk gelen şey, Kralın durumunu soruşturmak oldu. Darbe yapıldığı sırada Kral, Atinadan 12 mil uzaktaki Tâtoi şatosunda bulunuyordu. Bazılarına göre, darbe sabahı, kısa bir süre için Atinaya gelip Silâhlı Kuvvetler karargâhında kalmış, ondan sonra yeniden Tatoiye dönmüştü. Bazı gözlemciler bunu. Kralın darbeyi bizzat hazırlamış olduğu biçiminde yorumlarlarken, başka bazı gözlemciler de aynı davranışı, Kralın darbeyle hiçbir ilgisi bulunmadığı biçiminde yorumluyorlardı.

Şu satırların yazıldığı sırada Kralın darbe içindeki yeri hâlâ kesinlikle belli olmuş değildir. Ancak şurası kesinlikle söylenebilir ki, bazı belirtiler, Kralın, sanıldığı kadar, darbenin dışında olmadığını göstermektedir. Bir kere, Kanellopulos gibi kişiliği fazla kuvvetli olmayan bir politikacının, tutuklanmak tehdidi altında, yukarıda sözü edilen kararnameyi zorla imzalamış olması kabul edilebilir ama, Konstantin gibi inatçı ve korkusuz bir gencin ülkenin kaderini bu kadar yalandan ilgilendiren bir kararnameyi zorla imzalayabileceğini düşünmek kolay değildir. İkincisi, darbenin ilk gününde yeni rejimin kuvvetli adamı diye ortaya sürülen, fakat sonradan ikinci plâna düştüğü söylenen Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Spandidakisin, darbeden sonra kurulan yeni hükümete, Kralın isteği üzerine Başbakan Yardımcısı olarak atandığı ileri sürülmektedir. Kabineye giren öteki subaylar da ordu içinde Krala bağlılıklarıyla tanınmış kimselerdir.

Atinada geçen hafta sonlarında demokrasiye karşı yapılan darbe, önümüzdeki seçimlerde oylarım büyük çoğunlukla ihtiyar politikacı Papandreunun partisine vermeye hazırlanan yunan halkım herhalde pek üzmüş olmalıdır. Kurulan yeni hükümetin üyeleri, tek bir istisna dışında, yunan halkı tarafından tanınan kişiler değillerdir. Halkın bu hükümette tanıdığı tek insan, uzun süredir Yargıtay Başsavcılığı yapan Başbakan Konstantin Koliastır. Ancak, hemen hemen bütün gözlemcilere göre, Kolias da bir göstermelikten başka birşey değil-

Atina sokaklarında yunan askerleri ve tankları
Komünist avı var!

dir. Böyle düşünenlerin söylediklerine bakılırsa, yeni rejimde bütün İktidar, Kolias kabinesinde İçişleri Bakanlığına getirilen Tuğgeneral Patagos ile Ekonomik Koordinasyon Bakanlığına getirilen Albay Makarezos ve Başbakanlık Müsteşarı Albay Papadopulosun ellerinde toplanmaktadır.

El üstünde **kimin eli var?**

Yeni rejimin kuvvetli adamları o larak tanıtılan bu üç subay, kendilerine yakın çevrelerde, monarşiye bağlılıklarıyla ve sağcılıklarıyla şöhret kazanmışlardır. Durum böyle olduğu halde, Kralın şimdiye kadar ortaya çıkıp açıkça bunların arkasında yeralmaması, herhalde, tahtın bu gibi çekişmelerin üstünde olduğunu göstermek ve zaten gözünden düştüğü halkın sevgisini bu yüzden kaybetmemek endişesinden olsa gerektir. Fakat Kralın darbedeki rolü önünde sonunda ortaya çılanca, Konstantin, biraz geç de olsa, bu korktuğuna uğramıyacak mıdır?

Atinadaki darbe haberi ortalığa yayılır yayılmaz, özellikle sosyalist çevrelerde, bunun arkasında bir amerikan parmağı aranmaya başlanmıştır. Doğrusunu söylemek gerekirse, Papandreunun yunan kamuoyunda hergün biraz daha artan itibarının Birleşik Amerikada uzun bir süredir kuşkuyla izlemenkte olduğundan şüphe edilemez. Özellikle ihtiyar politikacının oğlu Andreasın Batı aleyhtarı tutumu, Washington'da, Yunanistanın NATO içindeki geleceği konusunda büyük bir korku yaratmıştı. Öteyandan, Andreasın, işbaşına gelince Yunanistanın sosyal ve ekonomik düzeninde yapmak istediği köklü değişiklikler de, Birleşik Amerikada büyük nüfuz sahibi olan yunanlı milyarderlerin hiç hoşuna gitmemiş olmalıdır. Bütün bunlara ek olarak, Amerikan İstihbarat Teşkilâtının -CIA- Yunan Haberalma Teşkilâtıyla -KYP- yakından temasta olduğu, hattâ KYP'nin CIA'dan gelen paralarla beslendiği de pek iyi bilinen gerçeklerden biridir. Hatırlanacağı gibi, Andreas Papandreu, Koordinasyon Bakam olduğu sırada, bu teşkilâta bir çekidüzen vermek isteyince koltuğundan olmak tehlikesiyle bile karşılaşmıştı.

Buhranla dolu üç yıl

Geçtiğimiz hafta Yunanistanda yapılan darbenin kaynakları, 1964 Şubat seçimlerine kadar gitmektedir. Bilindiği gibi, bu seçimler sonunda, Krallığa karşı sempatisi hiç de fazla olmayan ihtiyar politikacı Papandreu büyük çoğunlukla işbaşına gelmiş ve böylece, genç Kral Konstantinle ilk geçimsizlikler başlamıştır. Aşağıda, geçimsizliklerle dolu geçen bu üç yılın kısa bir tablosunu bulacaksınız.

16 Şubat 1964: Genel seçimler. Papandreu liderliğindeki Merkez Birliğinin 171 milletvekilliği kazanarak tek başına iktidara gelmesi.

8 Haziran 1965: Papandreunun, Krala, sağcı çevrelerce varlığı iddia edilen gizli teşkilât -ASPİDA- konusunda soruşturma açma sözünü vermesi. Sağcılara göre, bu teşkilât bir süredir ordu içinde Krallığa karşı bir darbe hazırlamaya ve Yunanistanda Nasır tipi solcu bir askeri yönetim kurmaya çalışmaktadır.

12 Temmuz - 15 Temmuz 1965: ASPİDA olayına oğlu Andreasın da adı karışınca Papandreunun soruşturmayı bizzat yürütmek için Savunma Bakanlığını da kendi eline almak istemesi ve bunu bir kötü niyet belirtisi sayan Kralın, bir olup-bitti ile Papandreuyu Başbakanlıktan uzaklaştırması. Bütün Yunanistanda sokak kavgaları ve gösterileri.

15 Eylül 1965: Buhranlarla ve çeşitli hükümet kurma denemeleriyle geçen iki aydan sonra, Kral Konstantinin, Merkez Birliğinden ayrılan politikacılardan Stefanopulosu yeni kabineyi kurmakla görevlendirmesi.

25 Eylül 1965: Stefanopulosun, Merkez Birliğinden ayrılan 45 kişi ile 99 Ulusal Radikal Birlik ve 8 İlerici Parti milletvekilinin oylarıyla Parlâmentoda güven kazanması. Kralın oyununa gelen ve partisinin bir kısmını kaybeden Papandreunun bunu Kralın darbesi olarak nitelendirmesi ve derhal yeni seçimlere gidilmesi konusunda devamlı ısrarı.

21 Aralık 1966: Onbeş aydır işbaşında bulunan Stefanopulos Hükümetini destekleyen Ulusal Radikal Birliğin, artık yeni seçimlere gitmek zamanının geldiğini söyleyerek bu desteğini geri çekmesi, Stefanopulos kabinesinin istifası ve Kralın Yunan Ulusal Bankası Direktörü Paraskevopulosu tarafsız bir seçim kabinesi kurmakla görevlendirmesi.

15 Mart 1967; Bir süredir devam etmekte olan ASPİDA dâvasının sona ermesi ve askeri mahkemenin, yargılanan subaylardan onbeşini 2 ile 15 yıl arasında değişen cezalara çarptırması.

30 Mart 1967: ASPİDA olayına adı karışan Andreas Papandreunun dokunulmazlığı konusunda çıkan bir buhran sonunda Paraskevopulos Hükümetinin istifa etmesi.

3 Nisan 1967: Bir ulusal birlik hükümeti kurmak için yaptığı çalışmalar hiçbir sonuca ulaşmayınca, Kralın, yeni kabineyi kurma görevini Ulusal Radikal Birlik lideri Kanellopulosa vermesi ve Papandreunun bunu, halkın iradesine karşı yapılmış ikinci bir darbe olarak nitelendirmesi. Büyük sokak gösterileri.

13 Nisan 1967: Kendilerine verilmek istenen bütün tavizlere rağmen küçük partilerin yeni hükümeti desteklemiyeceğini gören Kanellopulosun Parlâmentoyu feshetmesi ve 28 Nisanda yeni genel seçimlere gidileceğini açıklaması.

20 Nisan 1967: Darbe.

1964 seçimlerinden buyana hep olduğu gibi, şu sırada da Yunanistanda en çok sözü edilen adamın Andreas olduğu anlaşılıyor. Atinadan gelen haberlere bakılırsa, darbeyi yapanların ilk- tutukladıkları kimseler, Papandreu ile oğlu olmuştur. Pire limanı açıklarındaki bir adaya sürüldükleri bildirilen beşyüz kadar komünist dışında, darbe sabahı toplanan politikacılar . dan hâlâ tutuklu bulundurulanlar da gene bu ikisidir. Darbe sırasında Atinada bulunan bir Danimarka gençlik temsilcisinin söylediklerine göre, Andreasın tutuklanmasından sonra, genç politikacının yaşadığı villânın merdivenlerinde kan izlerine rastlanmıştır.

Öteyandan Danimarka Başbakanı sosyalist Jens Otto Krag ise, darbe sabahı şiddetli bir kalp krizi geçirdiği söylenen baba Papandreunun serbest bırakılması için yeni yunan hükümeti nezdinde teşebbüse geçeceğini açıklamış bulunmaktadır.

Bu darbe neden?

Kralın darbe içindeki yeri ne olursa olsun, darbenin, Konstantinin son üç yıl içindeki sert tavırlarından doğan hava ortasında ve bu hava yüzünden yapıldığından şüphe edilemez. Gerçi ihtiyar politikacı Papandreu da gerek iktidarda, gerek muhalefette bulunduğu sıralarda pek inatçı davranmamış, "ya hep, ya hiç" felsefesiyle Kralla kendi arasındaki çekişmeyi bir monarşi - cumhuriyet çekişmesi haline getirmemiş değildir. Fakat Kral, bu çekişme sırasında yunan halkının çoğunluğunun kendisinin değil, Papandreu ile oğlunun arkasında olduğunu unutup da iktidarı Papandreuya vermemenin çeşitli yollarını aramasaydı, sonunda bir darbeden medet umacak duruma elbette düşmezdi. Hatırlanacağı gibi Konstantin, Papandreuyu, bir Savunma Bakanlığı çevresinde kopan fırtınadan faydalanarak, 1965 Temmuzunda Başbakanlıktan uzaklaştırdıktan sonra Aspida dâvasını kullanarak ihtiyar politikacının kamuoyu önündeki itibarım kırmaya çalışmış, fakat bu dâva, sonunda, yunan kamuoyunu kendi yanına çekeceğine ondan büsbütün uzaklaştırmıştır. Kral, daha sonra ortaya Andreasın adını atmış ve onu Aspida dâvasına bulaştırmak istemiştir. Fakat Kralın bu konudaki çabaları da Paraskevopulos Hükümetim düşüren buhranın patlak vermesi üzerine yarıda kalmıştır. Nihayet Kral, Papandreuyu azınlıkta bırakmak amaçıyla, son Başbakanı Kanellopulosun aracılığıyla Yunanistana, küçük partilerin Parlâmentoya daha çok milletvekili sokabilmelerini sağlayacak bir seçim sistemi getirmeye çalışmıştır. Fakat bu sistemin kabul edilmesi, herşeyden önce, Kanellopulosun güven oyu almasına bağlıydı. Oysa küçük partiler, Kralın adamlarıyla işbirliği yaptıkça kamuoyu karşısında itibarlarım daha çok yitirdiklerini anladıkları için, Kanellopulosu desteklemeyi reddetmişlerdir. İşte bundan sonra da, Papandreu ve partisini işbaşına gelmekten alakoymak için Krala veya Kraldan çok kralcı olanlarabir darbe yapmaktan başka çare kalmıyordu. Geçen hafta yapılan, işte bu darbedir.

Fakat ne yazık ki, belki geçici bir süre Papandreuyu iktidardan uzakta tutacak olan bu darbe, yunan halkım yem bir savaşın içine atabilecek çok tehlikeli bir oyundan başka birşey gibi görünmemektedir.

Tüli'den haberler

"Bu ne samimiyet!"

Geçirdiğimiz hafta içinde Ankaraya, Romen Parlâmentosundan bir grup geldi. Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli ve eşi, misafirler şerefine. Meclisin tören salonunda bir akşam yemeği verdiler. O akşam İstanbulda da AP balosu vardı, Başbakan ve bazı Bakanlar o baloya gitmişlerdi. Ama, yeni Ulaştırma Bakam Saadettin Bilgiç, eski ve yeni Çalışma Bakam Ali Naili Erdem, Enerji Bakam Refet Sezgin, türk-romen dostluğunu desteklemekten geri kalmadılar. Ancak, başta İhsan Sabri Çağlayangil, birçok milletvekili ve senatörün, Yunanistandaki olayların etkisinden kurtulamamış oldukları görülüyordu. Çağlayangil, bu arada, TİP Genel Başkanının bu konudaki görüşünü öğrenmeyi de ihmal etmedi. Dışişlerinin yeni Protokol Müdürü Şefik Fenmenin ise hiç mi hiç keyfi yoktu. Ama, Yunanistandaki olaylardan ötürü değil, "skandal" diye nitelendirilen bir işgüzarlığından ötürü... Fenmenin, durup dururken, Adenauer'in eşine -kadın on sene evvel ölmüştü-. Başbakan Demirel ve eşi adına taziyet telgrafı çektirmesi, protokolün şaheser bir skandali olarak yorumlanıyor, işgüzar Müdürü görenler kıs kıs gülüyorlardı. Hattâ, "İyi ki Adenauer'in babasına da bir telgraf çekmemiş!" diyenler de vardı.

Askerî Yargıtay Başkam ve Savcısı, CHP'den Sun Atalay, Orta Doğu Üniversitesi Rektörü Kemal Kurdaş, Cumhur Ferman, İhsan Doğramacı, TİP Genel Başkam Aybar ve eşi, Benice Boran, Cemal Hakkı Selek, AP'den Mehmet Yardımcı, Celâl Ertuğ, Sabahattin Adalı ve adı AP sosyetesinin şıkları arasında geçen Kebuter Yardımcı, Âzade Adalı, Mefharet Ertuğ, çiçeği burnunda damat adayı Kasım Gülek -ya, evet..- ve Turhan Feyzioğlu da Bozbeylilerin yemeğinde bulundular. Turhan Feyzioğlu, Saadettin Bilgiç ile aynı masada oturuyordu ve Kurultay öncesinde dikkate değer bir tablo çiziyordu. Öyle ki, birçok kimse, Bilgiç ve Feyzioğlu arasındaki samimiyete bakıp, "Bu ne samimiyet?!" demekten kendim alamadı.

ANKARANIN GÖZDELERİ — Bu yılın başında Ankara sosyetesi Süreyyasız kalınca gecelerini nerede bitireceğinin tereddüdünü duydu. Fakat tereddütlü devre kısa sürdü ve Süreyyanın yerini Alpay aldı. Hem de, salonunun verdiği bütün handikapa rağmen.. Ama iyi bir servis ve asıl, Türkiyenin en kuvvetli orkestrasının çalması Alpayı bütün benzeri yerlerin üstüne çıkardı. Yukarda resimde görülen bu orkestradır. Piyanoda Ateş, elektro - gitarda Tarık, elektro-basta Şanar ve baterist Tekin. Söyleyen Alpaydır. Resimde bulunmayan ise, şantör Oktay. Bu orkestra, yazın İstanbula gitmeye hazırlanıyor.

Kalabalık ve şık

Geçtiğimiz hafta Cumartesi akşamı, önce Hiltonun roof'unda, sonra İstanbulun meşhur gece klüplerinde Esen Çifçi ile Ömer Trakın nişanı kutlandı. Roof'ta şık bir kalabalık önünde takılan yüzüklerden sonra nişanlılar şerefine kokteyl içildi, ardından bütün misafirler Play Boy, Pussy Cat ve Batı Klübüne dağıldılar. İlter Çifçi, biricik kızının nişanını kutlarken çok hoş bir kaynanaydı. Lâcivert elbisesi, güzel topuzuyla genç ve şık bir kaynana... Esen Çifçi ise, çiçekli elbisesi içinde, âdeta kanatlanmış gibiydi. Geç saatlerde nişanlısının kollarında dansederken, gözleri büyük bir mutlulukla parlıyor, arkadaştan da bu parıltının hiç sönmemesini diliyorlardı. İhsan Çavuşoğlu, Hârika Yardımcı ve kızı ile yeğeni, Haslar, Çifçiler ve Klüp 33 gençleriyle nişan çok kalabalıktı.

Bayan Smirnov ile Bayan Demirel öpüşüyorlar
Politik mi, sosyetik mi?

İhsan Çavuşoglu biraz neşesizdi. Yakınlarının söylediğine göre, Turan Kapanlının Tarım Bakanı olması için sarf ettiği gayretler boşa gidince biraz hayal kırıklığına uğramış.

Şarkıcılık koalisyonu

Haftanın başındaki Pazar günü, M Klüpte şarkıcılar koalisyonu vardı. Ankara Palas pavyonuna gelen Ayla Dikmen, Bizim Sokakta söyliyen zenci şarkıcı Beatrice, Efgan Efekan, Gülsüm Kamu ve Dario Moreno biraraya geldiler ve neşeli saatler geçirdiler. Gülsüm Kamunun, komaya girmiş gibi bir hali vardı. Galiba Ajda Pekkanın, bir gün için de olsa, Ankaraya gelmesinden pek hoşlanmamış olacak. Ayla Dikmen, yakında bir butik açacakmış. Ama, bakalım, şarkı söylemekten dikiş dikmeğe, butik işletmeğe nasıl vakit bulacak...

Sosyetik ve politik

Bitirdiğimiz hafta Sovyet Büyük Elçiliğinde verilen çayı sosyalistler çok "sosyetik" buluyorlar. Oysa bu, türk - sovyet ilişkilerinde görülmemiş bir olay. Eskiden bir balerin olduğu söylenen ve "mihrabı hâlâ yerinde" -gerçi bu, bir sovyet kadını için yerinde bir tâbir değil ama, teşbihte hata olmaz- kadınlardan Ekaterina Smirnov, iktidarı, muhalefeti, milletvekili, senatörü, doktoru, hukukçusu, gazetecisi ve sanatçısıyla yüzden fazla hanımı Elçiliğe topladı, Bn. Demirel, Bn Çağlayangil ve hattâ Bn. Sükan ile samimi sohbetler yaptı. AP Genel Başkanı Süleyman Demirelin, vaktiyle Türkiyeye gelen Podgornyye çok soğuk davrandığını hatırlayanlar, kadınlar arasındaki bu samimiyeti görünce, o zamandanberi görüşlerde ve düşüncelerde büyük farklılaşma -daha doğrusu, terakki- olduğunu, hiç değilse Sovyetlerin umacı gibi görülmediğini ye -erkekler kızmasın ama- kadınların politik ve diplomatik ilişkileri daha iyi yürüttüğüne hükmettiler.

Sadede **gel, Bay Bakan!**

Tıp Fakültesini 946 döneminde bitiren doktorlar. Klüp X'de toplanarak, eski günleri yâdettiler. Bunlar arasında iki de Bakan vardı: Sağlık Bakanı Vedat Ali Özkan ile Ulaştırma Bakanı Saadettin Bilgiç... Meğer bunlar da 46 mezunuymuşlar.

Doktorlarla Bakanlar arasında sağlık politikası tartışıldı. Fakat Saadettin Bilgiçin sağlıkla ne işi var? O, artık bir ulaştırmacı.. Önce şu demiryollarının sakat taraflarım düşünse, herhalde daha iyi eder. Geçen Cumartesi sabahı beklenen yataklı tren, Ankaraya tam 12 saat gecikmeyle geldi, İzmire gidecek yüzlerce yolcu istasyonda sersefil oldu. Arka arkaya üç-dört tren yolcusu, saatlerce -tam 11 saat!- Yunus Emrede, sonra da Malıköyde beklemek zorunda kaldı. Basketçiler nerdeyse maçlarını kaçıracaklardı. Yolcu vagonundaki aksaklık yüzünden öteki vagonlar devrilme tehlikesi geçirdi. Eğer Dr. Saadettin Bilgiç, bu sakatlıkları düzeltsin diye Ulaştırmanın başına getirildiyse, kolları çabuk sıvasın.

Dernekler

Özel eğitim

Geri Zekâlı Çocukları Koruma Derneği Genel Sekreteri Müfide İlhan, önündeki rakamlara ve istatistik bilgilere bir defa daha göz attıktan sonra konuşmaya başladı:

"— Bir dostum vardı; iki çocuğu da geri zekâlı idi. Fevkalâde mustarip bulunduğuna kimsenin şüphesi yoktu. Dostum, görevi gerektirdiği için, birgün dış memleketlere gitti ve orada birkaç yıl kaldı. Döndüğü zaman, kendisini tanıyamadık. Tamamiyle değişmişti. Çocuklarının tedavi gördüklerini, hayata mümkün mertebe intibak ettiklerim ve kendilerini idare edebilecek duruma geldiklerini söyledi. Ayrıca kendisi de büyük bir üzüntüden kurtulmuş, durumunu kabul etmişti. Artık çocuklarından utanmıyordu. İşte bunun içindir ki, Geri Zekâlı Çocukları Koruma Derneğini kurduk ve bu sorunun memleketimizde de, lâyık olduğu ilgiyi görmesini sağlamak üzere çalışıyoruz. Geri zekâlı çocuk, Üzerinde hiçbir umut beslenemiyecek çocuk değildir. Derece derece, bütün geri zekâlı çocuklara bir yardımda bulunmak, aileyi ve çocuğu hayata daha iyi intibak ettirmek mümkündür. Bunun bilinmesinin bile ileri bir adım olduğuna inanıyoruz."

Müfide İlhan bir soluk sustu. AKİS muhabiriyle beraber yeniden istatistiklere daldılar. Durum gerçekten de içaçıcı değildi. Türkiyede bugün bilinen geri zekâlı çocuk sayısı 300 bin civarındadır ve bu çocukların ancak 1674 tanesini özel eğitimle ele almak mümkündür. Genel olarak, Türkiyede eğitim başarısını artırmak için, 1958 yılında rehberlik ve araştırma merkezleri kurulmuştur. Bu rehberler okullarla işbirliği yaparak, başarısızlık nedenlerini araştırmakta, öğretmene ve aileye yol göstermektedir. Bugün Ankara, Adana, Bursa, Erzurum, Eskişehir, İstanbul ve İzmirde olmak üzere, yedi tane rehberli ve araştırma merkezi vardır. Ankarada özel eğitime muhtaç çocuklar için 39 tane alt, yani geri zekâlı sınıfı ve 3 tane üst, yani üstün zekâlılar sınıfı açılmıştır. Diğer illerdeki özel sınıflar toplamı ise, 46 alt ve 5 üst sınıftır. Burada, 918 erkek ve 608 kız olmak üzere, 1527 alt sınıf öğrencisi ve 147 tane de üst sınıf öğrencisi eğitilmektedir. Bunlar eğitilebilecek geri zekâlı çocuklardır.

Çabalayan dernek

Geri zekâlı çocuklar, herhangi bir sebeple, zihnî gelişmelerindeki aksaklık sonucu, bulundukları çevre ve toplumun düzen ve taleplerine ayak uydurmakta güçlük çeken çocuklardır. Bir çocuğun zekâsı, kronolojik yaşına oranla kendi yaşından iki yaş aşağı bir çocuğun zekâsını gösterirse, o çocuğa geri zekâlı denilebilir. Bunun tespiti, çocuğun her çeşit fiziki muayenesini gerektirir.

Geri zekâlı çocukların bir kısmı büyük gelişme gösterip, faal olarak toplum hayatına karışabilirler. Eğitim görmüş geri zekâlıların evlenmeleri, iş-güç sahibi olabilmeleri çok tabiî birşeydir. Eğitimden ve tedaviden fazlaca yararlanamıyacak olanların ise, hiç olmazsa, toplum içinde, oldukça rahat bir şekilde yaşamaları sağlanır, ailelerine yardımcı olunur ve bir geri zekâlı çocuğun bütün bir aileyi bedbaht etmesi, anneyi, babayı umutsuzluğa sevketmesi önlenir. Medenî bir toplumun başlıca görevlerinden biri de, bu çocuklara ve ailelerine el uzatmaktır. 1961 Türkiye Anayasasının 50. maddesi, "Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır" derken, zaten bu yardımı da zorunlu kılmıştır.

Müfide İlhan, önündeki dosyayı kapatırken, sözlerine şöyle devam etti:

"— Madem ki bu çocuklara birşey yapmak mümkündür, bunları terketmek toplum için affedilmez bir suçtur."

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Sosyal Hizmetler Akademisinin bir odasında geçti. Merkezi Ankarada kurulmuş olan Geri Zekâlı Çocukları Koruma Derneği, o gün, üyeleriyle bir toplantı düzenlemişti ve Türkiyedeki bütün geri zekâlı çocukların ailelerini işbirliğine çağıracak bir programın uygulanmasına geçilmek üzereydi.

Derneğin amacı, geri zekâlı çocuklar için yurtlar açmak, yurt içinde veya dışında bunların bakım ve tedavilerini, eğitimlerini sağlamak, bunun için gerekli eğitim kadrosunu yetiştirecek olan ilgili Bakanlıklarla temas kurmak, büyüklere iş bulmak, ailelerle işbirliği yaparak, çocuğu kontrol altına almak ve rehabilitasyondur.

"Baharlık - Yazlık" elbiseniz için
Altınyıldız'ın 1967 çeşitlerinden

ALTINYILDIZ

SUPER KID MOHAIR

(Alpaka)

Dünyaya ün salan, Avrupa'ya ihraç edilen yegâne Türk kumaşı, işte budur! Mohair'in tabii parlaklığı sayesinde bilhassa koyu renklerin tercih edildiği erkek elbiselerinde çok canlı durur. Buruşmaz ve toz tutmaz.

Altınyıldız'ın SUPER KID MOHAIR alpaka kumaşından bir miktar piyasaya dağıtılmıştır.

Altınyıldız

Avrupa'da, aranan yerli kumaşlar

K İ T A P L A R

ORHAN VELİ KANIK

Muzaffer Uygunerin hazırladığı tanıtma kitabı. Varlık Yayınları, Türk Klâsikleri serisi 55, İstanbul 1967, 88 sayfa, 2 lira.

Orhan Veli Kanık, modern türk şiirinin öncüsüdür. Adı henüz bütün okul kitaplarına girmemiştir ama, önünde sonunda girecek ve kendisine gereken yer verilecektir. Eğitim Bakanlığının gericilerine göre, Orhan Velinin, örneğin bir Mehmet Emin Yurdakul kadar değeri yoktur, bunun için de okullarda öğrencilere öğretilmesi gerekmez. Ama Türkiyede, şiir ve şair denilince, hiç şüphe edilmemelidir ki, Orhan Veli adı, Mehmet Eminden de, "Yahya Kemalden de çok daha fazla hatıra gelmektedir.

Orhan Veli büyük şair midir? Hem evet, hem hayır. Orhan Veli, çağında, çevresindekilere göre büyük şairdir. Ölümünün üstünden şunca yıl geçtiği halde, hâlâ hatırlanan mısraları vardır. Bu cephesiyle, türk şiirine getirdiği hava ile, bu havayı getirmek için verdiği kavga ile o, büyük şairdir. Ama soru, "Orhan Veli ölümsüzlüğe ermiş bir şair midir?" diye sorulursa, ayni cevap ayni sağlamlıkla verilemez. Orhan Veli, örneğin bir Nâzım Hikmet gibi, yurdumuzun sınırlarını aşıp taşmış, dünyaya mal olmuş bir şair değildir. Bundan on yıl. yirmi yıl, yüz yıl sonra da şiirlerinin özlemle aranacak şiirler olduğunu söylemek de mümkün değildir. Ama Orhan Veli, türk şiirinde bir dönüm noktasını temsil eden şairdir.

Aslında Orhan Veliyi, bu dönüm noktasında tek başına da ele almak doğru değildir. Türk şiirinde dönüm noktasını yaratanlar, bu işin kavgasının öncülüğünü yapanlar Orhan Veli ile birlikte Oktay Rıfat ve Melih Cevdettir Zamanlarında bir sa--ayağı teşkil eden bu üç şair içinde Orhan Veli, bir sembol olmuştur.' "Garip" adıyla yayınladıkları ve 1941 yılında piyasaya çıkan kitaptaki önsöz, bir manifest gibi etki yapmıştır.

Tanınmalarını geniş ölçüde Varlık dergisine borçlu olan Orhan Veli ve arkadaşları, 1941'den sonra da uzun yıllar şiirlerini bu dergide yayımlamışlardır. Varlık dergisi, Orhan Velinin ölümünden sonra da, kendi saflarında yetişen ve gelişen Orhan Veliye karşı bağlılığını sürdürmüş, onun kitaplarım yeni baştan yayımlamıştır. Şimdi, Varlık Yayınevinin Türk Klâsikleri serisi içinde yayımlanan, "Orhan Veli Kanık-Hayatı, Sanatı, Eserleri" ada kitap ise, daha çok okullar ve yeni yetişen kuşaklar için hazırlanmış, onlara Orhan Veliyi tanıtmak amacını güden küçük bir el kitabıdır. Ne var ki, Muzaffer Uyguner gibi gerçekten iyi bir tanıtıcı tarafından ve üstünde enine boyuna durularak hazırlanan bu ufacık kitap, Orhan Veliyi hemen bütün yönleriyle, eksiksiz denebilecek bir şekilde ortaya koymaktadır.

Gerçekten de türk klâsikleri arasında yer alabilecek bir kişiliğe ermiş olan Orhan Veli Kanık, Varlık yayınları arasında bir kere daha değerini bulmuştur. Muzaffer Uygunerin ve Varlık Yayınevinin sahibi Yaşar Nabi Nâyırın büyük bir özdenlik ve alçakgönüllülükle "daha çok okullarımızda yeni yetişen gençliğin ihtiyacı gözönünde tutularak" diye takdim ettikleri "Orhan Veli Kanık" adlı kitap, gerçekte, türk şiirinin bir dönüm taşını teşkil eden şairin, şimdiye kadar hakkında yazılmış en iyi incelemelerden biridir ve tanıtma kitabı olarak sadece öğrencilere değil, hemen herkese yardımcı olabilecek bir eserdir.

İlhami SOYSAL

T İ Y A T R O

Ankara

"My Fair Lady" hazırlanıyor

İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikadan Avrupaya, oradan da bütün ülkelere yayılan ve opereti tahtından indirmiş olan bir tiyatro türü vardır: Müzikal. Bu türün dünya seyircisinden gördüğü ilgi gündengüne öylesine genişlemektedir ki, öncülüğünü yapmış olan Amerikada, şimdi, bir endüstri halini aldığı söylenebilir. Müzikal bestecileri, yazarları, prodüktörleri, elverişli gördükleri çekici konuları, özellikle sahne edebiyatının ünlü eserlerini, müzikal haline getirmek için birbirleriyle yarış etmektedirler. Shakespeare'in "Hırçın Kız"mdan çıkardıkları "Kis me Kate", Thornton Wilder'in "Çöpçatan"mdan meydana getirdikleri "Hello, Dolly!" bunların başarılı örnekleridir. Ama hepsinin başında, New York'ta on, Londrada sekiz, Batı Almanyada beş yıl kapalı gişe oynandıktan sonra, Sovyet Rusya dahil, dünya sahnelerine yayılmış -ve XX. yüzyılın hâsılat rekorlarım kırmış- olan "My Fair Lady" gelmektedir. Bu müzikal de, öbürleri gibi, sahnede büyük başarı kazanmış bir tiyatro oyunundan -hatta bir şaheserinden-, Bernard Shaw'nun "Pygmalion" komedisinden, meydana getirilmiştir. İşte Devlet Tiyatrosu, "Kiss me Kate" denemesinin gördüğü rağbetten cesaret alarak, şimdi, özü kadar şekli -hele müziği- ile ondan daha önemli, sanat değeri daha ağır basan bu eseri mevsim sonuna yetiştirmeğe hazırlanmaktadır.

Eserin özellikleri: hiciv..

"My Fair Lady"nin bütün dünyada gördüğü geniş ilgiyi sağlayan unsurların başında, şüphesiz, çağımızın en başarılı müzikal bestecilerinden biri -belki de en önemlisi- olan Frederick Loewe'nin müziği gelmektedir. Ama bu tatlı müziğin yanısıra Bernard Shaw'nun çekici metnini de, eserin kazandığı uluslararası başarıda, önemli bir faktör olarak saymak gerekir. "Pygmalion"u müzikal haline getirmiş olan Alan Jay Lerner, genellikle, Bernard Shaw'nun diyalogunu, özellikle nüktesini muhafaza etmiştir: Bilindiği gibi eser, "güzel konuşma" ve "etiket" meraklısı olan ingiliz aristokrasisinin ince bir hicviyesidir. Ayrıca bilimsel, sistemli bir çalışmayla, bir sokak kızının altı ayda bir "lady" kadar "güzel konuşma"yı ve "kibarlaşma"yı başarabileceği iddiasının canlı bir ispatıdır. Shaw'nun eserini ve Loewe'nin müzikalini sosyalist ülkelerin sahnelerine çıkaran da bu yönü olmuştur. Dil ve fonetik bilgini yakışıklı Higgins'in, Covent Garden kapısında, çiçek satarken rastladığı ve ayak takımın konuştuğu "coekeney"e taş çıkartacak kadar yakası paçası açılmamış o acaip diliyle ilgilendiği kenarın dilberi Eliza Doolittle, altı aylık bir çalışmadan sonra, çıkarıldığı kibar sosyete içinde gerçek bir düşes gibi karşılanır, hayranlık uyandırır. Hatta yabana bir dil uzmanı onun <u>gerçek</u> bir <u>ingiliz olamıyacağını,</u> hiçbir zaman bu kadar iyi ve güzel çünkü ingilizlerin kendi dillerini konuşamadıklarını ileri sürer.

...ve sınıf farklarını silen aşk

Higgins kendisi gibi fonetik meraklısı olan dostu Albay Pickrins ile giriştiği bahsi kazanmıştır. Ama bir deneme konusu olarak kullandığı, konağına aldığı, kibar hayatı ve âdetlerini öğrettiği, ipek ve elmaslarla süslediği sokak kızı da, bütün güzelliğini ve kabiliyetini meydana çıkaran hocasını sevmeğe başlamıştır. Sevdiği adamın kendisine bir kadın gözüyle bile bakmadığını görünce, bütün o pahalı elbiseleri mücevherleri başına atıp gider; Higgins de, o zaman, onsuz edemiyeceğini, yarattığı kadına farkında olmadan kendisinin de ne kadar bağlandığını anlar ve işler tatlıya bağlanır.

"Pygmalion"un, yazıldığı 1912 yılındanberi dünya sahnelerinde oyun olarak gördüğü ilgide, kibar sosyeteye mensup genç bir bilginle bir sokak kızı arasında gelişen ve sınıl farklarım silen bu gönül macerasının da büyük payı olduğu bir gerçektir. Nitekim üç yıl önce Lâle Oraloğlu Shaw'nun eserini "Bir Kadın Yarattım" adıyla oynadığı zaman, seyirciyi çeken, biraz da, konunun her ulustan her seyirciyi etkileyen bu- duygusal yönü olmuştur,

Çıkan ve çıkarılan güçlükler

Cüneyt Gökçer, "My Fair Lady"yi yıllardır -hattâ "Kiss me Kate" den önce- Devlet Tiyatrosunda oynamak istemiş, ama copyright meselesiyle ilgili birtakım güçlükler buna imkân vermemişti. Şimdi bu güçlükler ortadan kalkmış, eserini yurdumuzda oynanması izni alınabilmiştir. Ama bu sefer de başka güçlükler ortaya çıkmış, Opera ve Bale bölümünün yeni bağımsız Genel Müdürü, "My Fair Lady" içini lüzumlu orkestra, koro ve bale elemanlarını vermemiştir. Bunun üzetine, eseri oynayabilmek için, Cüneyt Gökçer, Devlet Senfoni Orkestrasıyla Devlet Konservatuvarı Bale bölümünün yüksek devre öğrencilerinden yararlanmak, Koro için de dışardan imtihanla yeni elemanlar bulmak zorunda kalmıştır. Bereket versin, "My Fair Lady" de koro ve bale "Kiss me Kate"deki kadar geniş bir yer tutmamakta, oyun ve bellibaşlı rollerin icrası ön plânda gelmektedir.

Todd Bolender yönetiyor

Nevit Kodallı ile Sevgi Sanlının dilimize çevirdikleri, iki bölümde 18 tablosu -ve 28 müzik sahnesi olan "My Fair Lady"yi sahneye koymak, danslarım da düzenlemek üzere

Todd Bolender "My Fair Lady"yi hazırlıyor

<u>İngiliz aristokrasisinin hicvi</u>

Oyun : "Yolcu"; oyun, 3 bölüm

Yazan : Nâzım Hikmet

Tiyatro : Gen-Ar topluluğu (Ankara Sanat Tiyatrosunda)

Yöneten : Tuncel Kurtiz

Dekor : Metin Deniz

Kostüm : Erol Günaydın

Oynayanlar : Vâlâ Önengüt (Aktör), Cahit Irgat (İstasyon Şefi), Suna Keskin (Karısı), Erol Günaydın (Makasçı), Tuncel Kurtiz (Atlı).

Konu : Nâzım Hikmetin, ölümünden sonra yayımlanan ve sahnelerimize çıkarılan oyunları arasında "Yolcu", dram yapısıyla, 1930'daki Darülbedayi repertuvarının yerli oyunlarını -meselâ Vedat Nedimin "Üç kişi Arasında"sını, "KÖr"ünü- hatırlatıyor. Kuş uçmaz, kervan geçmez, kör bir hat boyunda, yaşlı, kıskanç bir koca -İstasyon şefi- ile hayat dolu genç karısı ve âşığı Makasçı arasında geçen vaka, iki perde boyunca natüralist bir melodram çeşnisi içinde uzadıktan sonra, birden, Atlı'nın -Yolcu'nun- çıkagelmesiyle yön değiştiriyor. Kişisel duygulanıl çatışması, yerini, yurdu düşmandan kurtarmak için girişilmiş bir ölüm - kalım savaşına katılma, yurdu düşmana satanlarla onu içinden kemirenleri tepeleme arzusuna bırakıyor.

Beğendiğim : Eskimiş bir dram tekniği içinde, yazarın, sıcak, inandırıcı bir psikolojik hava yaratan ve seyirciyi uyanık tutan duygulu, nüanslı diyalogu. Hele Kadın'ın kısa kısa repliklerine sığdırmayı başardığı çok beşerî ve şiirli dünya... Tuncel Kurtizin, oyunun statik yapısına vermeyi bildiği ahenkli akış. Cahit Irgatla Erol Günaydının ifadeli oyunları arasında, Suna Keskinin çizdiği renkli, canlı ve çekici "kadın" tipi, kulakları okşayan tertemiz diksiyonu. Metin Denizin, sadeliği içinde havayı yaratan, teferruata kadar "yaşanmışlığı" olan güzel dekoru.

Beğenemediğim : Önemli bir şey yok.

Sonuç : Yazıldığı yıllarda -1933- oynanmış olmasından başka kusuru bulunmayan ve bugün yöneticisi kadar oyuncuları tarafından da yaratıcı bir gayretle "savunulan" bir oyun. Gen - Ar topluluğu için saygıdeğer bir başarı.

Naciye **FEVZİ**

Gen-Ar topluluğunda "Yolcu"
Hancı kim?

Devlet Tiyatrosu, amerikan rejisör ve koregraf Todd Bolender'i getirtmiştir. Bilindiği gibi, misafir rejisör, birkaç yıl önce "Kiss me Kate"i de sahneye koymuş ve yurdumuzda yaptığı ilk müzikal çalışmasından çok başarılı sonuçlar almıştı. Şimdi Frankfurt Devlet Operasında Bale bölümünün Müdürü olarak çalışan Bolender, daha önce Amerika ve Kanadada bale rejisörlüğü etmiş, Köln Operasında da üç yıl bale bölümünü yönetmiş, burada son defa sahneye koyduğu "Durdurun dünyayı, inecek var!" müzikaliyle büyük başarı kazanmış, tecrübeli bir sanat adamıdır.

"My Fair Lady"nin bizdeki temsilinde, eserin kahramanlarını Cüneyt Gökçer -Prof. Higgins- ile Ayten Gökçer -Eliza Dooliftle- canlandıracaklardır. Baba Doolittle'i ise, bir müzikalde ilk defa rol alan Şahap Akalın oynıyacaktır. Tiyatro bölümünden daha birçok tecrübeli sanatçının rol alacağı "My Fair Lady" nin bizde de büyük ilgi göreceği ve birkaç mevsim Devlet Tiyatrosu afişlerinden inmiyeceği muhakkak gibidir.

"Midasın Kulakları" Nancy'de

Güngör Dilmenin Devlet Tiyatrosunda başarı kazanan -Atina, turnesinde de oynanmış olan- "Midasın Kulakları", geçen ay, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü tarafından yeniden sahneye konuldu. Tiyatro Kürsüsünün sahne tatbikatı çerçevesi içinde, akademik bir çalışma konusu halinde ele alınan eser, bu sefer, Özdemir Nutkunun yönetiminde, Kral-Halk ilişkileri bakımından yeni bir yorum açısı kazanmış, özellikle Midasın, halkı temsil eden kişileri kapı, pencere, taht -yani dekor ve aksesuvar- gibi kullanmasıyla oyuna, yazarın metin üzerinde yaptığı bazı değişikliklerin ışığında, yeni anlamlar getirilmiştir.

Bu yorumla ve otantik araştırmalara dayanan stilize dekoruyla ilgi çekici bir yeni biçim almış olan "Midasın Kulakları", geçirdiğimiz haftanın sonlarında, Tiyatro Kürsüsü Topluluğu tarafından uluslararası Dünya Üniversiteleri Festivaline katılmak üzere Nancy'ye götürüldü. Gene Özdemir Nutkunun yönetiminde, geçen yıl aynı Festivalde, Nihat Asyalının, Yaşar Kemalin bir romanından oyunlaştırdığı "Uzun Dere"siyle birincilik ödülünü kazanmış olan topluluğun bu yıl nasıl bir sonuç alacağı merakla beklenmektedir.

Filmcilik

Az gelişmişlere doğru

İkinci Dünya Savaşının sinemacılık alanına getirdiği en önemli değişikliklerden biri, sinemanın doğuşundan elli yıl sonra, sinemanın artık birkaç büyük ülkenin tekelinden çıkmasıydı. Savaş sonrası dönemi- -nin hemen başında yer alan bu olay, günümüze kadar gerçekliğini ve ağırlığını her gün biraz daha fazla duyurarak gelişmiştir. Bir başka önemli değişiklik, yine buna bağlı olarak, sinemanın gittikçe daha çok, az gelişmiş ülkelere doğru kaymasıdır. Önceki bir yazıda (Bk: -AKİS, Sayı: 669) "yeni sinema" dolayısiyle kısaca belirtileri bu olay, daha yakından gözden geçirilmeğe değer. Çünkü az gelişmiş ülkeler sineması, geleceğin en önemli sinemalarından biri, belki de birincisi olarak ortaya çıkmağa adaydır.

Sinemanın az gelişmiş ülkelerdeki önemi her şeyden önce seyirciler yönünden ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu ülkelerde ister yerli olsun ister yabancı, sinema için geniş bir seyirci kütlesi bulunmaktadır. Sinemanın, dünya ülkelerinin üçte ikisi kadarını kapsıyan az gelişmiş ülkelere kayması da her şeyden önce bu seyirciler sayesinde olmuştur. Savaştan sonra sinema endüstrilerinin gösterdiği gelişmede, sinema alışverişinin hızlanmasında. en önemli rolü bu seyirciler oynamışlardır. UNESCO'nun 1964'te haberleşme konusundaki raporunda dünyanın son on yıl içinde kaydettiği gelişmeyi gösterirken verilen artış oranlan bu bakımdan ilgi çekicidir. Rapora göre, 1964'ten önceki on yıl içinde bütün dünyada gazeteler yüzde 20, radyo yüzde 60 oranında artış gösterirken, televizyon yüzde 300, sinema yüzde 200 oranında artış göstermiştir. Gazetelerin artış oranındaki yavaşlık, dünya nüfusunun hızla artışına rağmen okuma yazma oranının düşük kalmasından, radyo alanındaki artışın azlığı ise bu alanın zaten büyük ölçüde "doymuş" bulunmasından ileri gelmektedir. Televizyon alanındaki başdöndürücü artışın ise şaşılacak hiç bir yönü yoktur. Çünkü televizyonun geniş ölçüde kullanılmağa başlaması zaten bu belirtilen on yıl içinde başlamıştır. Fakat 1964'te yetmiş yılını dolduran sinemadaki hızlı artış gerçekten dikkati çekmektedir ve bu durum, az gelişmiş ülkelerin asıl haberleşme ve sanat aracının sinema olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü artışın dökümü incelendiğinde, bunun, her şeyden önce, gelişmiş ülkelerde değil, azgelişmiş, hattâ gelişmemiş ülkelerde olduğu görülmektedir.

20 milyar seyirci

Salon ve seyirci miktarlarındaki gelişme bunu açıklıkla ortaya koymaktadır. İkinci Dünya Savaşının başında dünyadaki kapalı sinema salonları 80 bin civarındaydı. Bunun yarısı Avrupada, dörtte biri Kuzey Amerikada, geri kalan dörtte biri de Lâtin Amerika, Asya ve Afrikadaydı. 1960'ta bu salonların sayısı iki katma çıkmış, 160 bin olmuştur. Ama yukarıdaki orantı tamamiyle değişmiştir: Gerçi Avrupadaki salonlar şimdi yüzde 64'ü bulmaktadır, fakat bu artış en çok, Doğu Avrupa ülkeleri gibi, savaşın sonunda az gelişmiş ülkeler arasında yer alan ülkelerdeki artışla sağlanmıştır. Kuzey Amerikada ise salon sayısı, artmak şöyle dursun, daha da azalmıştır. Lâtin Amerikada salon sayısı savaştan öncekine göre 2,5 katına, Asyada ise beş katına çıkmıştır. Afrikadaki salon sayısı da yine iki katma yükselmiştir.

1960 yılında 20 milyar olan yıllık seyircinin hemen yarıya yakınını Asya ülkeleri sağlamaktaydı. Ancak Kuzey Amerika ile Avrupanın seyirci sayısı birlikte ele alındığı vakit Asya seyircisinin sayısına ulaşılabilmekteydi. Gerçekte Avrupa ve Kuzey Amerikadaki salon sayısı toplamı -116 bin- ile Asya ülkelerinin salon sayısı -26 bin- ele alınınca, hele Asyadaki sinema salonları karşısında Kuzey Amerika ve Avrupa sinemalarının büyüklük ve imkânları karşılaştırılınca asyalı seyircilerin sinemanın geleceği için ne kadar korkunç bir "gizli güç" olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. 1960'ta sadece 210 milyon olan Afrika seyircisi ile 1 milyara yaklaşan Lâtin Amerika seyircisinin de önümüzdeki yıllarda böyle "gizil güç" meydana getirmesi beklenebilir.

Halk sanatı

Az gelişmiş ülkelerde seyirci sayısının büyük sayılara ulaşması, sadece bu ülkelerdeki nüfus çokluğundan ileri gelmemektedir. Gerçekte, az gelişmiş ülkelerde sinema, şimdilik, bu nüfusun ancak küçük bir kısmına ulaşabilmektedir ve sinema salonlarında yukarıda belirtilen artışa rağmen, nüfus bundan daha da çok artmıştır. Fakat buna rağmen az gelişmiş ülkelerde seyirci sayısının bu kadar yüksek oluşu, sinemanın bu ülkeler halkı için "ideal" bir araç olmasından doğmaktadır. Az gelişmiş ülke denilince, her şeyden önce, iktisadî yönden gelişmemiş ülke' kastedilir. Ama buna bağlı olarak sinema yönünden daha başka durumlar da ortaya çıkar. Meselâ hayat seviyesinin düşük oluşu, satın alma gücünün az oluşu, eğlencelerin ve sanatların en ucuzu olan sinemayı bu halkın tek eğlence ve sanat aracı haline getirir. İktisadî yönden geri kalmışlığa bağlı olarak kültür yönünden geri kalma, okuyup yazma bilmiyenlerin sayısının yüksek oluşu, sinemanın yine bu topluluklara ulaşabilen tek kültür ve sanat aracı olmasını sağlar.

Fakat asıl dikkati çeken gelişme, sinemanın bu ülkelerde yapım - alanında gösterdiği gelişmedir. Rakamlar bu alanda daha da açıktır. 1939 yılında bütün dünyada aşağı yukarı 2000 uzun film çevrilmekteydi. Bunun yüzde 55'ini Birleşik A-

merika ile Avrupa, geri kalanını Asya, Lâtin Amerika ve Afrika meydana getiriyordu. 1961'de yıllık uzun film yapımı 3000 civarındaydı. Bu defa dünya film yapımının yüzde 56'sını tek başına Asya temsil etmekteydi. Dahası var; 1939'da 527 film meydana getiren Birleşik Amerika, 1961'de 188 filme inmişti. Avrupa gerçi 1939'daki 571 filmden 1961'de 732 filme yükselmişti ama, bu rakamı kabartanlar, 1939'da yıl da sadece 1-2 film çevirmekte olan Doğu ve Kuzey Avrupa ülkeleriydi. 1939'da yıllık film yapımı 50'nin üstünde olan dokuz ülke arasında az gelişmiş ülke olarak yalnız Hindistan yer almaktaydı, 1961'de ise yıllık film yapımı 50'nin üstünde bulunan onaltı ülkeden **dokuzu** az gelişmiş ülkelerdi.

Film açlığı

Az gelişmiş ülkelerin yapım alanında gösterdikleri bu gelişmenin başlıca sebebi yine az gelişmişliklerinden doğmaktadır. Bu ülkelerin çok kalabalık olan seyirci kütlesi, aynı zamanda sinema seyircilerinin de en az gelişmişidir. Kendilerine özgü alışkanlıklara, geleneklere, görüş ve duyuşlara sıkısıkıya bağlıdırlar. Bundan başka, bu ülkelerin hepsinin kendilerine özgü meseleleri, dertleri vardır. Savaştan önce sinema tekelini ellerinde tutan, savaş bittiği vakit de dünya piyasalarında sözü geçen eski gelişmiş sinemaların ürünleri bu az gelişmiş seyirciler tarafından kolay kolay benimsenmemektedir. En ilkel çeşitten de olsa, yerli filmleri yabancılara tercih etmektedirler.

İşte, az gelişmiş ülkeler seyir» sinin bu "açlık"ını gören yerli sinemacılar, savaştan sonra bu ihtiyacı karşılamak üzere kolları sıvayıp büyük bir hızla işe girişmişlerdir. Bunun sonucu olarak, eğer az gelişmiş bir ülke, aynı zamanda geniş bir dil ve kültür topluluğu barındırıyor veya öbür ülkelere dağılmış böyle toplulukları bulunuyorsa, kolaylıkla çok sayıda film yapar duruma geçebilmiştir. 1961'de Hindistanın, çince konuşanlara hitabeden Hong Kongun üçyüzer filmi aşan yapıma ulaşmaları, Filipinin, Güney Kore ve Birmanyanın yüzer filme yaklaşmaları bunu göstermektedir. Ancak, bu ülkelerin çoğunda sinema, şimdiye kadar en ilkel seviyede kalmaktan kurtulamamıştır. Hele kültür ve sanat gelenekleri yoksa veya çok eski olmasına rağmen sinemaya yatkın değilse, bu ülkelerde sinema, halkın bu açlığım sömürme aracı olmaktan ileri geçmemektedir. Hindistan bunun en açık örneğidir. Tamamiyle kendine özgü ve çok eski bir kültürü olmasına rağmen Sinemaya yatkın olmıyan bu geleneklerinden yararlanamıyan Hindistan, otuz yıldanberi yıllık yapımı ya 200 civarında, ya da bunun çok üstünde dolaştığı halde, bugüne kadar yarım düzineden fazla dikkati çeken film ortaya koyamamıştır.

Geçen yılki yapımı 200'ü aşan ve yirmi yıldanberi film yapımı sürekli artan Türkiyede de Hindistandaki seyirci sömürülüşüne benzer olayın nasıl sürüp gittiği ise yakından bilinmektedir. Buna karşılık, meselâ Japonya gibi yine doğulu olan, kültür ve sanat geleneklerini sı kısıkıya koruyan, fakat sinemaya çok yatkın bu geleneklerini başarıyla kullanan bir ülke, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra sinema sanatı alanında dikkati çeken örnekler verebilmiştir.

Az gelişmiş ülkelerdeki sinemanın endüstri olarak gelişmesi karşısında sanat alanında büsbütün göze çarpan yavaşlık, bu ülkelerin ancak hızlı bir kalkınma çabasıyla birlikte olumlu yöne dönebilecektir. Bu ülkelerin yukarıda sözü edilen "gizli güç"ü ve ileriye dönük yönü de bundan doğmaktadır.

A T O M

Teknik

Hiroşimadan Ankaraya

1945 Ağustosunda bir sabah, Hiroşima semalarında görülen bir B-29 ağır bombardıman uçağı, attığı bomba ile 100 binin üstünde insanın ölümüne sebep oldu. İnsanlık, atomu bu olayla tamdı. Halbuki iyiniyetli kimseler, atomun insanlık yararına kullanılabileceğine inanıyorlardı. Bu inançtan hareket edilerek yapılan çalışmalar sonunda atom, çeşitli alanda çok yararlı bir unsur olarak ortaya çıktı. Bugün yeryüzünde çok ülke, atomun teknikte kullanılış yollarım araştırmakta ve kendi imkânları oranında uygulamaya geçmiş bulunmaktadır. Türkiyede de 1962 yılından itibaren, Çekmece Atom Reaktörünün işletmeye açılmasıyla birlikte, nükleer çalışmalar ilerlemiş, bu arada, atomun yan ürünü olarak tanımlanan radyoizotoplar, genellikle tıbda geniş şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Geçtiğimiz hafta içinde bir AKİS muhabiri, bu çalışmaların yapıldığı Ankara Tip Fakültesi Radyobiyoloji Enstitüsüne giderek, nükleer cihazları ve yapılan teşhis ve tedavi çalışmalarını yakından gördü ve gözlemlerini bir yazıyla tesbit etti. Bu yazıda ayrıca radyoizotopların diğer kullanılış yerleri ve şekilleri hakkında da geniş bilgi verilmektedir. Konu, türk doktorları için de oldukça yenidir. Bir yetkiliye göre, doktorlarımızın büyük çoğunluğu nükleer tıp konusunda yeteri kadar bilgi sahibi değillerdir. Bu yüzden, doktorlar da bu yazıyı merak ve dikkatle okuyacaklardır.

Emin Ustanın hikâyesi

Sürmeneli Emin Usta, geçen güzün başlarında bir akşam, "Amanın, benim halim duman" diye sızlanarak eve gelince, ev halkının yaptığı ilk iş, kendisini iyice sarıp-sarmalayarak terletmek oldu. Üşütmüş olabileceğini düşünmüşlerdi. Fakat gecenin bir vakti olup da ağrılar artınca, Osman Hocaya haber gönderildi. Hastanın yüzüne bile bakmayan yan uykulu Hoca, bir yandan devamlı esnerken, bir yandan da dualar okuyordu. Sonra, kalkıp gideceğine yalan, evin çocuklarından kirlenmemiş bir tabaka kâğıt istedi. Cebinden çıkardığı küçük sa bit kalemle, getirilen kâğıda birşey ler yazıp hastanın babasının avcuna sıkıştırdı. Bu arada, merak ve umutla gözünün içine bakmakta olan ev halkına, hastalığa koymuş olduğu teşhisi açıkladı: "Emin Ustayı şeytan tepmiş"ti!

Kobalt-60 afişi
Yeni hedeflere

Bundan sonradır ki Emin Usta, o hoca senin bu hoca benim, elliden fazla üfürükçüye gösterildi. Karakaplılara bakıldı, okutulmuş sular içirildi, ocaklara götürüldü. Emin Ustanın derdi gündengüne azarak devam etti ve Usta, yeni yılın eşiğinde birgün dayattı:

"—Ya beni Ankaralara götürürsünüz, yoksa bir daha okutmam kendime, ocaklara da gitmem, muskaları da atarım!"

Bu çıkıştan sonradır ki Emin Usta, önce il hastahanesine götürüldü, orada bir derman bulunamayınca Ankaraya getirildi. Emin Usta, kendisinin şeytanla alış-verişi olmadığını biliyor, "derdini veren Allah, elbet dermanını da verir" deyip doktor doktor dolaşıyordu. Kendisini muayene eden doktorlardan biri birgün, ona, hiç duymadığı yeni bir yer salık verdi, "Bir de oraya git. Senin derdinin dermanı olsa olsa orada olur" dedi. Emin Usta, hemşehrilerinin "sıraca" dedikleri derdinin mutlaka bir çaresi olabileceğine inanıyordu. Bu yüzden, hiç bekleme den, salık verilen yere gitti, buranın yöneticileriyle görüştü, daha önce aldığı raporlarım gösterdi. Bu raporlardan birisinde, Emin Ustanın akciğer kanserine, yakalanmış olduğu belirtiliyordu.

Bu son geldiği yerde kendisine öylesine umut verdiler ve öylesine kesin konuştular ki, Emin Usta, ilk günki tedavisinden sonra sokağa çıktığında, ağrılarının biraz hafiflemiş olduğunu hissetti ve en güzeli, "kepeğinin henüz tükenmediğine" iyice inandı.

Sürmeneli kanserli hastanın, kapısına, "derdime bir çare" diyerek gelip, sonsuz umutlarla ayrıldığı bu yer, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyobiyoloji Enstitüsüydü. Ama, Osman Hocanın "şeytan tepmesi"nden kurtulan Emin Usta, Türkiyede böyle bir yerin bulunduğunu ve yıllardır burada kanserli hastaların tedavi edildiğini nereden bilsindi?

Emin Ustanın, büyük umutlarla gelip tedavi altına alındığı, geçtiğimiz hafta içinde birgün. Enstitünün Direktörü Prof. Dr. Feyzi Renda, bu-

rada yapılan çalışmalar hakkında AKÎS muhabirine şunları söyledi:

"— Burası, Orta Doğunun en gelişmiş bir nükleer tıp merkezidir Atom, burada insanlığın hizmetin dedir."

1945 Ağustosunda Japonyada, Hi roşima ve Nagazakide 100 binin üstünde cana kıyan o korkunç dev atom, bilim adamlarının gayretleri ve insanlığın kurtulmasına dönük çalışmaları sonucu küçülmüş, küçülmüş ve nihayet Ankarada, bir enstitü binasının ufak ve temiz odalarına sığabilecek kadar hizaya gelmişti. Yani, "dev, şişeye sokulabilmiş"ti.

İnsanlığın hizmetinde

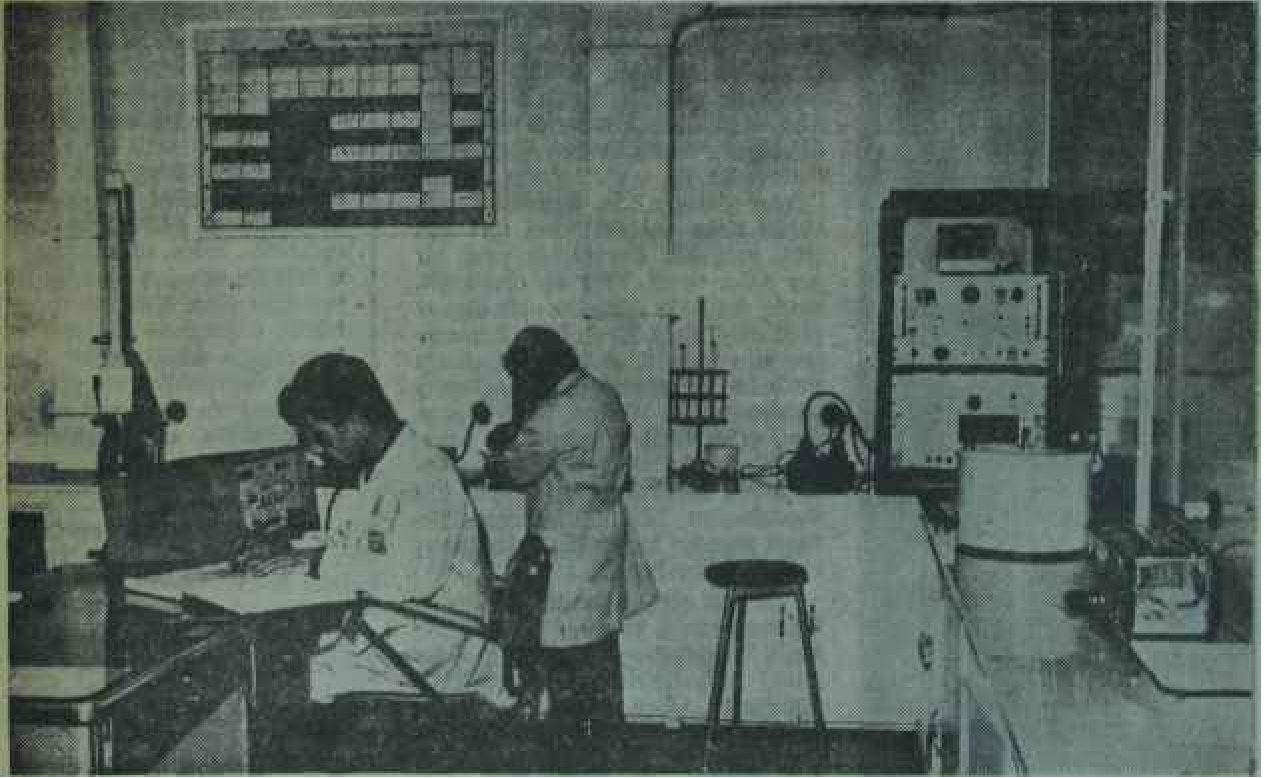
18 Ekim 1962 tarihinden bu yana halkın hizmetinde bulunan Radyobiyoloji Enstitüsünde yapılan iş, sadece kanserin tedavisinden ibaret değildir. Tıbba ve bu arada doktorlara yıllarca "kök söktüren" pek çok hastalığın teşhis ve tedavisi burada kolaylıkla yapılabilmektedir. Meselâ beyin, tiroid bezi, akciğer, karaciğer, böbrek, dalak ve kemikler gibi çeşitli organlardaki hastalıklar en doğru şekilde ortaya çıkarılmakta ve klâsik tıp metodlarıyla yıllarca sürecek tedaviler burada çok kısa zamanda yapılabilmektedir.

Bazı doktorların, hastalarına, Sürmeneli Osman Hocanın teşhisi derecesinde yanlış teşhisler koyup, onları aylarca, yıllarca uğraştırdıkları günümüzde, Radyobiyoloji Enstitüsünde, radyoizotoplar aracılığıyla başarılı tedaviler yapılmakta ve "Scanner" adı verilen çok duyarlı bir cihaz ve diğer nükleer cihazlar kullanılmaktadır.

Bir elementin proton sayıları aynı olup da nötron sayıları farklı olan atomlarına bu elementin izotopu denilmektedir. İşte bu izotopların büyük bir kısmına, radyoaktif ışınlar yaydıkları için, radyoaktif izotop anlamına gelen radyoizotop adı verilmektedir. Bir başka deyimle, radyoizotoplar atom enerjisinin yan ürünlerindendir. Bunlar, hastalığın cinsine göre ve belirli dozu aşmamak üzere hastanın vücuduna verilmekte, sonra da bu izotopların durumu nükleer cihazlarla kontrol edilmektedir. Cihazlar, dedektörleri yoluyla organlardan gelen radyasyonu doğrudandoğruya tespit etmekte ve bazı hallerde organın izdüşümünü bir kâğıda veya röntgen filmleri üzerine çizmekte ve bu çizgilerden organdaki arızanın nerede ve ne şekilde olduğu kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Vücuttaki izotoplar, cinslerine göre bünyede 1-2 saat ile 90 gün arasında aktif halde kalabilmekte, "yanlama" tâbir edilen ömürlerini tamamladıktan sonra tamamen etkisiz hale gelmektedirler.

Radyoizotoplar, hastalara, genellikle sulandırılmış olarak ve damardan verilmektedir. Bazı hastalıklar için de "atom kokteyli" adı verilen, ağızdan verme metodu kullanılmaktadır.

Radyobiyoloji Enstitüsünün yönetici ve doktorlarından olan Do

Radyobiyoloji Enstitüsünün lâboratuvarında çalışma

İnsan sağlığı emrinde atom

çent Ali Işıtman, radyoizotopların kullanılışı hakkında şu bilgiyi verdi:

"— Radyoizotopla tedavide hastaya verilen radyoizotopların muayyen bir yerde toplanmalarından faydalanılmaktadır. Hazırlanan izotoplar, cinslerine göre, belli organlarda tutulmakta ve bunların burada yayınlamış oldukları Alfa, Beta ve Gama ışınları, hastalıklı organ üzerinde etkili olabilmektedir. Işınlar, hastalıklı dokuları etkileyerek, onların iyileşmesine yol açmaktadır. Ayrıca, bu ışınların durumu, dışardan, nükleer cihazlarla kolaylıkla takip edilebilmektedir."

Radyoizotoplar, hastalıkların teşhisi sırasında da aynı şekilde etkili olmaktadır. Hastalığın cinsine göre, teşhis ve tedavide, başta krom olmak üzere cıva, iyot, altın, demir, fosfor, kobalt radyoizotopları kullanılmaktadır. Radyoizotop verilen hastalar, belirli bir süre radyoaktif ışınlar da neşretmekte ve fakat bunların, çevredeki insanlara hiçbir zararı olmamaktadır.

Radyoizotopların temini

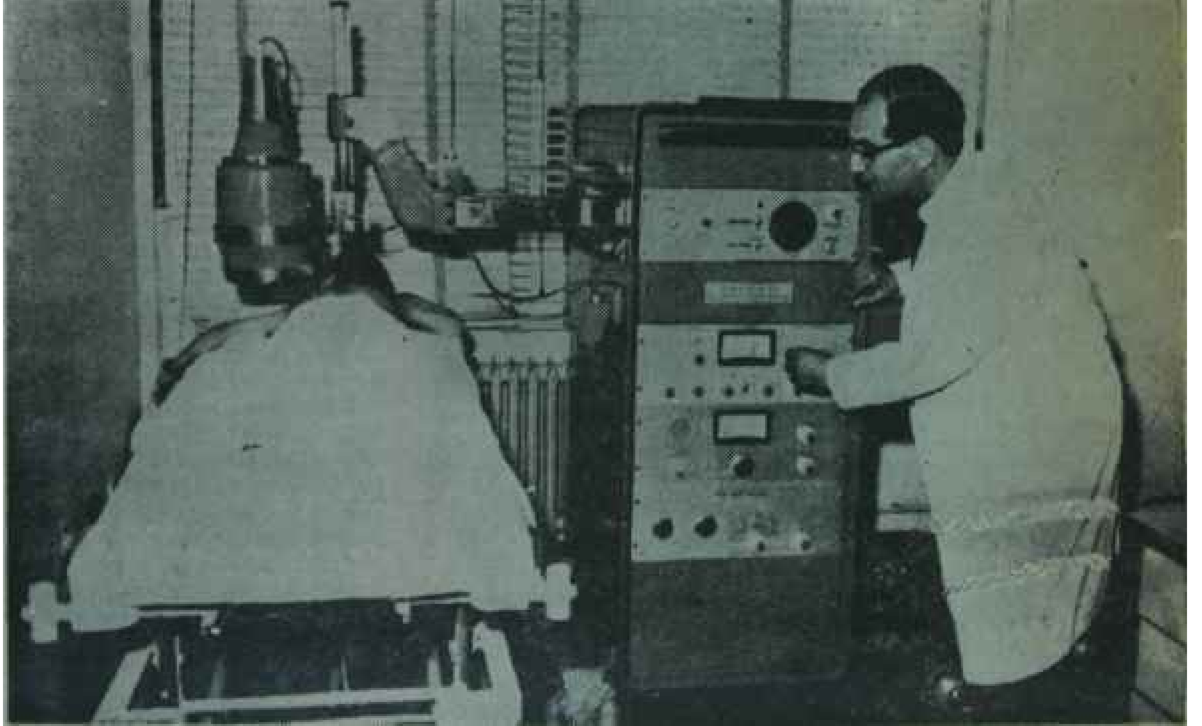
Radyobiyoloji Enstitüsünde kullanılmakta olan radyoizotoplardan bir kısmı Türkiyede, Çekmecedeki Atom Reaktöründe elde edilmekte, bir kısmı da Amerika ve Avrupanın çeşitli yerlerinden ithal yoluyla getirtilmektedir. Çekmece Reaktörü halen. Enstitünün 3-4 cins radyoizotop ihtiyacını karşılamaktadır. İlgililer, ihtiyaç hissedilen diğer radyoizotopların da yakın gelecekte Türkiyede elde edilebileceğini söylediler.

Gerek dış ülkelerden ve gerekse Çekmece Reaktöründen istenen radyoizotoplar özel kurşun mahfazalar içinde ve uçaklarla nakledilmektedir. Uçak şirketleri, önceleri, böyle bir yükü taşımayı pek tehlikeli bulmuş ve uzun süre buna yanaşmamışlardır. Ancak, gerekli emniyet tedbirlerinin alındığı kendilerine anlatıldıktan sonra razı olmuşlardır.

Enstitüye gelen radyoizotoplar. burada özel bir odada ve "atom kuyuları" adı verilen, yine kurşundan yapılmış mahfazalar içinde tutulmaktadır. Bu, hem emniyet, hem de izotopların bozulmaması için alınmış bir tedbirdir. Her ihtimale karşı, Enstitüdeki on doktor ve otuza yakın teknisyen ve müstahdem devamlı kontrol altındadır. Bunların yakalarında taşıdıkları, "dozimetre" tabir edilen duyarlı filmler her ay Çekmece laboratuvarlarına gönderilerek incelettirilmekte ve dozimetreyi taşıyan şahsın sağlığım tehdit edebilecek bir durum varsa tedbir alınmaktadır. Reaktör lâboratuvarında her ay, 2000'e yakın kişinin radyoaktif durumları kontrol edilmektedir.

Kobalt-60

Teşhis veya tedavi için Radyobiyoloji Enstitüsüne gelen hastalar, genel olarak, burada kullanılan metodun alışılmıştan çok başka olduğunu bilmektedirler. Bu yüzden

Bir hastaya "Scanner" uygulanıyor
Yeni usûller, yeni keşifler

de, en cesurlarında bile daima küçük bir korku vardır. Bunu buradaki doktor ve teknisyenlere açıkça söyleyenler çoktur. Hastaların en çok çekindikleri şey, adını bile bilmedikleri, bu yüzden de sadece "atom" deyip çıktıkları radyoizotopların, vücutlarındaki tepkisidir. Bir kısmı da fenalık geçirmekten kork

Kobalt bombası bir hastaya uygulanıyor
Kansere ölüm!

maktadır. Fakat gerek doktorlar, gerekse teknisyen ve sağlık hizmetlileri, hastalara, gerekli bilgiyi, anlayabilecekleri şekilde vermekte ve karşılaşacakları tıbbî muameleyi genişçe anlatmaktadırlar. Enstitünün müşteri sayısı gündengüne artmaktadır. Bugüne kadar, yılda 6000 kişinin, radyoizotopla teşhis için Enstitüye başvurduğu hesaplanmıştır. Sonucun kesin olması da bunda rol oynamaktadır. Teşhis için ödenen ücret ise 40 ile 250 lira arasında değişmektedir ki bu, yabancı ülkelerde alınan ücretin çok altındadır. Bunun başlıca sebebi, kullanılan radyoizotopların Enstitüye Âtom Enerjisi Komisyonu tarafından bedelsiz olarak verilmesidir.

Enstitünün en önemli hizmetlerinden birisi de, burada kanserin tedavi edilmesidir. Klâsik tıbbın içinden çıkamadığı bu hastalık, burada, "Kobalt-60" cihazı ile tedavi edilmekte ve hastalar, geçici bir süre için de olsa, ağrılarından kurtulmaktadırlar. "Kobalt bombası" **adı** da verilen bu hicaz, Enstitünün özel bir odasında bulunmaktadır. 90 santimetre kalınlığındaki beton duvarların ve kurşun kaplamalı kapıların arkasında muhafaza edilen bu cihazın kurşun başlığının içinde "2000 küri" değerinde radyoaktif kobalt bulunmaktadır. Hastalar, bu odalarda 1-5 dakika arasında kalabilmekte, seanslar arttıkça kaldıkları süre de uzamaktadır. Fakat bu, hiçbir zaman 5 dakikanın üstüne çıkmamaktadır. Hasta, odaya alındıktan sonra, bomba başlığının altındaki bir masaya yatırılmakta ve kanserli bölge Gama ışınları tarafından taranmaktadır. Her hasta 20-25 defa kobalt bombardımanına tâbi tutulmaktadır. Hâlen, "Kobalt-60" ile tedavi edilen 1600 hasta vardır. Her ay, yeniden 50 hasta kabul edilmektedir. Buradaki tedavi ücreti 400 ile 800 lira arasında değişmekte, çok yoksul olanlardan ise teşhis ve tedavi parası alınmamaktadır,

Radyobiyoloji Enstitüsündeki "Kobalt - 60" teleterapi ünitesi, kanser hastalığının tedavisinde Enstitünün en önemli elemanıdır. Radyoterapi bölümünde çalışmakta olan dört teknisyen, Enstitüde yetiştirilmişlerdir. Ayrıca bir radyoterapisi, bir dahiliye mütehassısı ve bir asistan doktor bu bölümde görev yapmaktadırlar.

Gündelik hasta kapasitesi 50 civarında olan Radyoterapi servisinde en modern tedavi metodları büyük bir dikkat ve titizlikle uygulanmakta ve bugün için dünyanın ileri gelen nükleer tıp merkezlerinin elde ettiği başarılara denk sonuçlar alınmaktadır. Bugüne kadar 48 bin defadan fazla radyoterapi uygulaması yapan "Terapi ünitesi"nin "Kobalt-60" kaynağı yan ömrünü tamamlamış olduğundan değiştirilmiş ve yerine yeni bir kobalt bombası yerleştirilmiştir. Bu iş büyük bir dikkatle yürütülmüş ve bombanın cihaza yerleştirilmesi işini yurt dışından getirtilen teknisyenler yapmışlardır.

Enstitüde, yeni bir "Kobalt-60" cihazı için hazırlanmış bir özel oda daha bulunmaktadır. Fakat malî imkânsızlıklar sebebiyle bu cihaz henüz temin edilememiştir. Bu cihaz

Radyoizotoplar lâboratuvarda
Sihirli ilâç

gelirse, Enstitünün her ay kabul edeceği kanserli hasta sayısı da iki katına çıkacaktır.

Radyobiyoloji Enstitüsünde bugün sadece ayakta teşhis ve tedavi yapılmaktadır. Buradaki yetkililer, Enstitünün ayrıca bir kliniğe şiddetle ihtiyacı olduğunu belirttiler. Bu, hem hastalar, hem de doktorlar için çok gerekli görülmektedir. Çünkü, klinikte yatacak hastanın devamlı kontrolü yapılabilecektir.

Enstitüde yapılan iş sadece, belli hastalıkların teşhis ve tedavisinden ibaret değildir. "Nükleer tıp" Türkiye için henüz yeni bir konu olduğundan, bu alanda yetişmiş mütehassıs eleman yetersizliğini de dikkate alan ilgililer, burayı aynı zamanda bir eğitim kurumu olarak değerlendirmektedirler. Bugün halen Enstitü kadrosunda bulunan on doktor ve bir o kadar da teknisyen, devamlı olarak yeni bilgilerle donatılmakta ve bunlar, gerektiğinde dış ülkelere de gönderilerek, bu konuda yeterli hale gelmeleri sağlanmaktadır.

Otomatik kan sayımı
Sürat, sürat, sürati

Türkiyede nükleer tıbbın uygulandığı, yani radyoizotoplarla bazı hastalıkların teşhis ve tedavisinin yapıldığı tek kurum Radyobiyoloji Enstitüsü değildir. Ankarada Ankara Hastahanesi, Kanser Hastahanesi, Hacettepe Çocuk Hastahanesi i le İstanbulda üç hastahanede, ayrıca İzmirde Ege Üniversitesi Hastahanesi ile Trabzon Devlet Hastahanesinde aynı metodlarla teşhis ve tedaviler yapılmaktadır. Fakat bunlar, bu konuda özel bir kurum olan Radyobiyoloji Enstitüsü kadar gelişmemişlerdir. Teknik imkân ve eleman yetersizliği bunun başlıca sebepleridir.

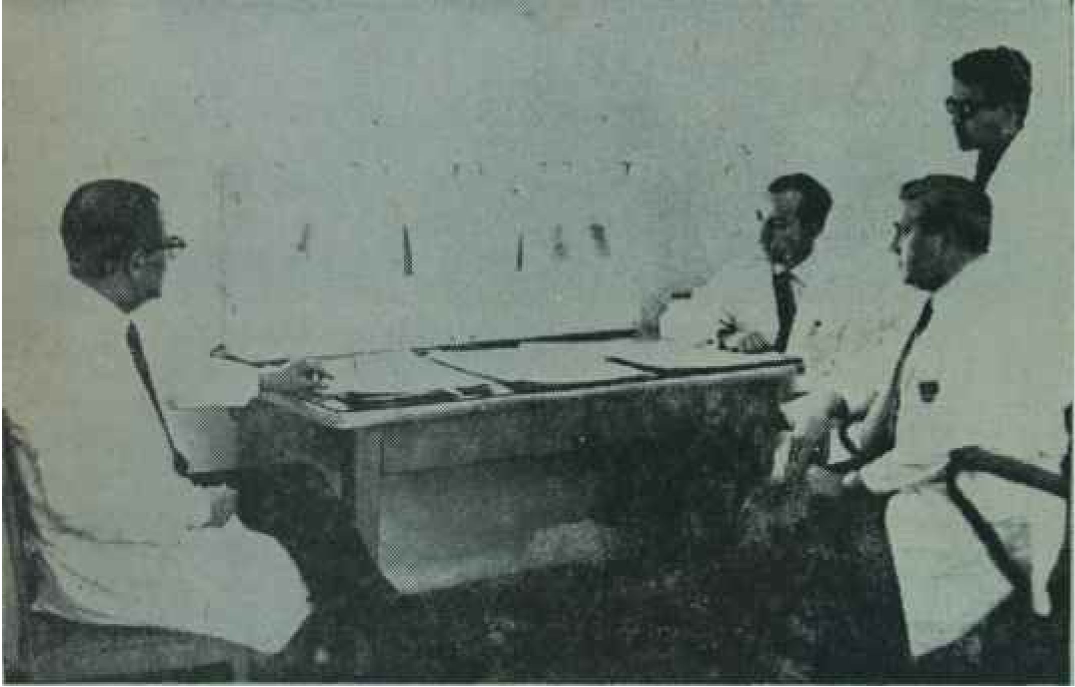
lanmak suretiyle tesbit etmek mümkündür. Ayrıca, tek bir petrol borusu ile farklı petrol ürünlerinin nakli işinde, çimento fabrikalarında döner fırınlardaki karışım hızının tâyininde, petrol borusu, su borusu veya nehirlerdeki akış hızının ölçülmesinde, barajlardaki sızıntı yerlerinin teshirinde, yeraltı sularının hareketinin kontrolünde, gıda maddelerinin muhafazasında, alarm ışınları vermekte, nükleer bataryalar yapılmasında radyoizotoplardan yararlanılmaktadır.

Radyoizotopların tarımda kullanılması oldukça yeni ve önemlidir. Radyoizotopların, kolay dedekte e-

Radyoizotopların tarımda başka bir kullanılış yeri ise, genetik araştırmalardır.

Türkiye çapındaki çalışmalar

Türkiyede çok yeni sayılabilecek nükleer çalışmaların şimdilik tek merkezi, 1962 yılında işletmeye açılan Çekmece Atom Reaktörüdür. Ek tesisleriyle birlikte 60 milyon liralık bir masrafla meydana gelen reaktör, kısa zamanda büyük bir gelişme göstermiş ve, bir ilgilinin i fadesine göre, İsrailde aynı konuda

Radyobiyoloji Enstitüsü elemanları birarada
Düşünen kafalar

Atomun başka görevleri

İnsan aklının, atom gibi, insanlığın felâketine yol açabilecek bir devi kontrol altına alıp, daha mutlu ve barış içinde bir dünyanın hizmetine soktuğu tek alan, tıp değildir. Bugün, onulmaz pek çok hastalığın teşhis ve tedavisinde kullanılan radyoizotoplar, endüstri ve tarımda da ayni derecede yararlı olmaktadır. Meselâ endüstride, toprak altındaki veya beton içine gömülmüş borulardaki sızıntı yerlerini radyoizotop kul

dilebilmesi dolayısiyle, bitki içinde, bitkiye zarar vermeden dışardan takip edilebilme özellikleri vardır. Bu suretle bitki beslenmesi için çok önemli olan "bitki - toprak • su" ilişkileri bugün çok daha doğru ve kolay tâyin edilebilmekte ve böylece bol ürün elde edilmesi sağlanmaktadır.

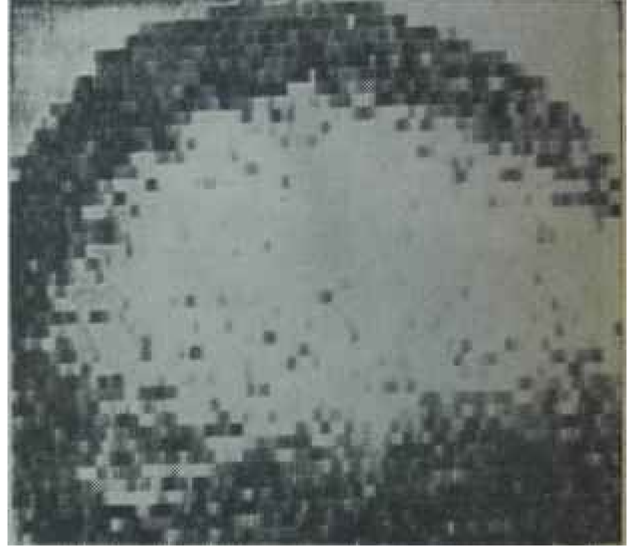
Ayrıca radyoizotoplar, bitkilere arız olan haşerelerle mücadelede de en iyi vasıtadır. Radyoaktif ışınlar, besinlerin korunmasında ve konservecilikte geniş ölçüde kullanılmaktadır.

alman sonuçlan geçmiştir. Reaktörün bağlı bulunduğu Atom Enerjisi Komisyonu Genel Sekreteri Prof. Fahri Domaniç, radyoizotoplarla ilgili bir soruya şu cevabı verdi:

"— Biz, Çekmecede, prensip olarak, bütün radyoizotoptan imal edebiliriz. Ancak, bütün izotoplar için ayrı ayrı lâboratuvarlar kurmak gerekir. Çok kullanılmayan bir izotop için yeni bir lâboratuvar kurulması rantabl olmayacağından, bu yola gidilmemektedir."

Ancak, Ankaradaki hastahanelerin bazı kısa ömürlü radyoizotop

Radyoizotoplar yoluyla çekilmiş akciğer ve beyin röntgeni
Yepyeni bir âlem

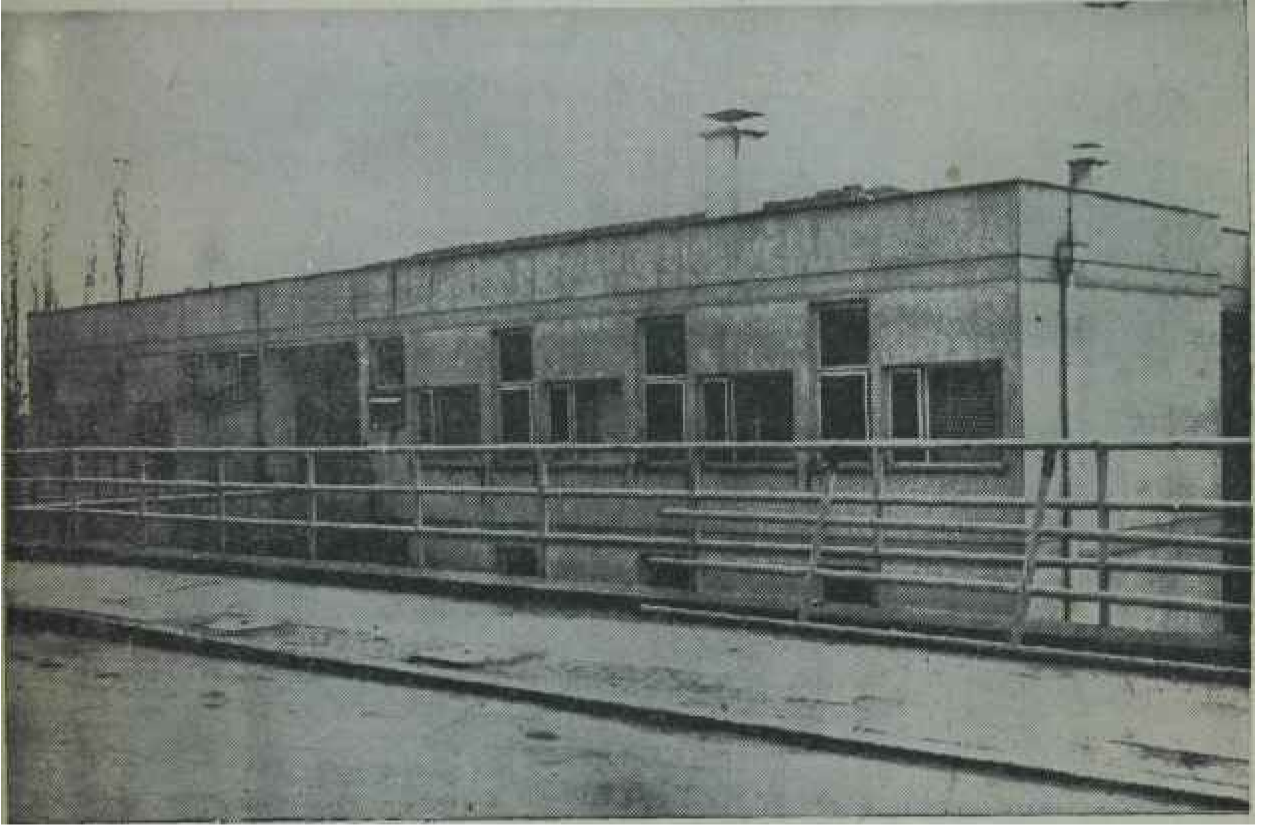
İhtiyaçlarını karşılamak içirt; yakında yeni bir izotop cihazı Ankaraya getirilecek ve Fen Fakültesindeki nükleer merkezde işletmeye açılacaktır.

Prof. Fahri Domaniçin verdiği bilgiye göre, Atom Enerjisi Komisyonu yeni çalışmalara hazırlanmaktadır. 1972 yılından sonra uranyum üretimine gitmek, atomik santraller kurmak ve atomu askerî alanlarda uygulamak mümkün olabilecektir. Şimdilik, uranyum ihtiyacı üzerinde durulmaktadır. Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından şimdiye kadar bulunmuş olan uranyum yataklarından ayrı ve yeni yatakların bulunması için avcılara ve askerlere gayger araçları verilecektir.

Türkiyenin geleceğinde çok önemli bir konuyu teşkil edecek olan atomla ilgili her çeşit çalışmayı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı Atom Enerjisi Komisyonu yapmaktadır. 1956 yılında bir kanunla kurulan bu komisyonun başlıca görevleri şunlardır: Atom enerjisinin memlekette uygulanması ile ilgili bütün bilimsel, teknik, ekonomik ve idarî çalışmaları düzenlemek; atom enerjisi alanında ihtisas sahibi personelin yetişmesini sağlamak; halk sağlığım radyasyon zararlarından korumak için gerekli hukukî ve teknik kuralları tesbit etmek ve bunların uygulamasını yönetmek; atom enerjisi alanında gerekli tesisleri kurmak ve büyük çapta enerji üretiminde atom enerjisinden de yararlanmanın yollarını aramak...

Radyoizotopla tedavi
İnsanlığın kurtuluşu yolunda

Tıb Fakültesi Radyo biyoloji Enstitüsü
Övünülünecek gayret

Atom Enerjisi Komisyonunun mevcut tesislerinde bugün yapılmakta olan en önemli çalışmalar, araştırma dalındadır. Bu araştırmalar, nitelik ve amaç itibariyle, bir yandan uluslararası bilim âlemine yeni bilgiler vererek güç kazandıracak, bir yandan da gerekli bilimsel personelin araştırma yolu ile yetiştirilmesi ve bazı bulguların hemen uygulanmasını sağlayacak mahiyettedir. Temel araştırmalarda, şimdiye kadar, Çekmece nükleer araştırma ve eğitim merkezinde birçok değerli proje bitirilmiştir. Bu arada, Altan Ferendeci adında bir mühendis de laser ışınlarını elde etmeyi başarmıştır. Ferendeci, şimdi bu ışınları kullanarak, plâzma fiziği üzerinde çalışmaktadır.

Dışardaki gelişmelerin izlenmesi

Atom Enerji Komisyonu, bir yandan yurt içinde bu önemli çalışmaları yaparken, bir yandan da yurt dışındaki çeşitli kuruluşlarla temasa geçmekte ve elde ettiği bilgileri, deneyleri dikkatlice değerlendirmektedir. Meselâ, Amerika Atom Enerjisi Komisyonunun da desteğiyle, önümüzdeki günlerde -28 Nisan- Ankarada Kurtuluş parkında bir "Atom Sergisi" açılacaktır. Bir ay devam edecek olan bu sergide halka, atomla ilgili her türlü bilgi verilecek, özellikle, atomun barışta ve insanlık hizmetindeki yararları anlatılacaktır. Sergide ayrıca, filmlerle, izotopların üretilişi gösterilecek, bunların endüstride, tıpta, fizik ve kimyada kullanılış şekilleri üzerinde bilgi verilecektir. Üniversite ve lise seviyesindeki öğrenciler için kurs niteliği taşıyacak olan bu sergideki konferans ve filmleri vatandaşlar da izleyebileceklerdir. Bundan başka, Türkiyede halen yapılmakta olan nükleer çalışmaların ürünleri de sergide gösterilecektir.

Özet olarak, gelişmiş ülkelerin, nükleer silâhlar konusunda birbirleriyle kıyasıya bir yarışa girdikleri günümüzde atomun iyi niyetlerle kullanılmak istenmesi, insanlığın geleceği için mutlu bir gelişmedir. Hiroşima ve Nagazaki örnekleri henüz unutulmamışken, ayni devin bir daha şişeden salıverilmesi dünyaya iyilik getirmiyecektir ve üstelik dev, bu defa, şişeyi açan elleri de boğacaktır.

C-Vitaminli portakal özü

Oralet

Bir bardak suya bir kaşık
ORALET koyarak taze
portakal suyu içebilirsiniz

